

LIETUVOS
NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

PROJEKTO “BIBLIOTEKOS PAŽANGAI 2”

BIBLIOTEKŲ PROJEKTŲ DALYVIŲ TYRIMAS 2016

(Instrumentas Nr. 8)

PERKANČIOJI ORGANIZACIJA: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

**PERKANČIOSIOS
ORGANIZACIJOS
KONTAKTINIS ASMUO:** Ieva Dryžaitė

ATLIKĖJAS: UAB “SIC”

PROJEKTO VADOVAS: Viktorija Jonikova

ATASKAITĄ RENGĖ: Gintarė Kijauskaitė, Ignė Alėbaitė

KONTAKTAI: SIC, Upės g. 21, LT-08128 Vilnius, Lietuva
tel. (5) 205 45 05, faks. (5) 205 45 01, e-mail:
gintare.kijauskaite@sic.lt

1. TYRIMO METODOLOGIJA.....	3
1.1.TIKSLINĖS GRUPĖS IMTIS IR ATRANKA.....	3
1.2.TYRIMO INSTRUMENTAS.....	3
1.3.APKLAUSOS ATLIKIMO TECHNINĖ ATASKAITA.....	3
2. TYRIMO ATASKAITOS SANTRAUKA.....	4
2.1.BENDRASIS BIBLIOTEKŲ IR JŲ TEIKIAMŲ PASLAUGŲ SUVOKIMAS, STEBIMI POKYČIAI.....	4
2.2.BIBLIOTEKOS LANKYTOJAI: LANKYMASIS BIBLIOTEKOJE IR NAUDOJAMŲ PASLAUGŲ SPEKTRAS.....	5
2.3.BIBLIOTEKOS PERSONALO VERTINIMAS.....	5
2.4.NAUJOS BIBLIOTEKOS PASLAUGOS IR PROJEKTINĖ VEIKLA.....	6
2.5.VIEŠŲJŲ BIBLIOTEKŲ IŠŠŪKIAI, DALYVIŲ LŪKESČIAI IR ATEITIES VIZIJOS.....	6
3. BENDRASIS BIBLIOTEKŲ IR JŲ TEIKIAMŲ PASLAUGŲ SUVOKIMAS, STEBIMI POKYČIAI (kriterijus 1.1).....	7
3.1.BIBLIOTEKOS SAMPRATA, ĮVAIZDIS IR JO POKYČIAI.....	7
3.2.EMOCINIS BIBLIOTEKOS VERTINIMAS.....	8
3.3.BIBLIOTEKOS LANKYTOJŲ ĮVAIZDIS.....	9
3.4.ASMENINĖ BIBLIOTEKOS REIŠMĖ.....	10
3.5.BIBLIOTEKOS DARBUOTOJO ĮVAIZDIS.....	10
4. BIBLIOTEKOS LANKYTOJAI: LANKYMASIS BIBLIOTEKOJE IR NAUDOJAMŲ PASLAUGŲ SPEKTRAS.....	13
4.1.BIBLIOTEKOS LANKYTOJŲ CHARAKTERISTIKOS IR LANKYMO SIŪBŪMAS BIBLIOTEKOJE ĮPROČIAI (kriterijai 2.1 ir 2.2).....	13
4.2.LANKYMO SIŪBŪMAS BIBLIOTEKOJE MOTYVAI, ŽINOMOS IR NAUDOJAMOS PASLAUGOS (kriterijai 1.2 ir 2.3).....	13
5. BIBLIOTEKOS PERSONALO VERTINIMAS.....	14
5.1.BENDRAVIMO ĮGŪDŽIAI, ASMENINĖS BIBLIOTEKININKO SAVYBĖS.....	15
5.2.BIBLIOTEKININKO NAUDOJIMOSI IKT KONSULTAVIMO ĮGŪDŽIAI (kriterijus 8.3.).....	16
5.3.BIBLIOTEKININKŲ MOKYMŲ, EDUKACINIŲ VEIKLŲ VEDIMO ĮGŪDŽIAI.....	16
5.4.LŪKESČIAI BIBLIOTEKININKO KOMPETENCIJOMS.....	17
6. NAUJOS BIBLIOTEKOS PASLAUGOS IR PROJEKTINĖ VEIKLA.....	18
6.1.NAUJOS BENDRUOMENĖS POREIKIUS ATITINKANČIOS PASLAUGOS (kriterijus 3.2.).....	18
6.2.INFORMAVIMO APIE BIBLIOTEKOS VEIKLĄ PRIEMONĖS IR JŲ VERTINIMAS.....	29
6.3.ĮSITRAUKIMO Į PROJEKTINES VEIKLAS MOTYVAI.....	20
6.4.PROJEKTINIŲ VEIKLŲ VERTINIMAS, JŲ TEIKIAMA NAUDA.....	20
6.5.PROJEKTO DALYVIAMS AKTUALIŲ GEBĖJIMŲ, KOMPETENCIJŲ STIPRINIMAS (kriterijus 4.1.).....	22
6.6.PROJEKTŲ DALYVIŲ IKT ŽINIOS IR ĮGŪDŽIAI BEI JŲ PANAUDA UŽ BIBLIOTEKOS RIBŲ (kriterijai 5.1. ir 5.2.).....	22
6.7.GAUNAMOS INFORMACIJOS PANAUDA UŽ BIBLIOTEKOS RIBŲ (kriterijus 4.2.).....	23
6.8.SOCIALIAI ATSKIRTŲ GRUPIŲ PATIRTIS SOCIALINĖS ATSKIRTIES SRITYSE (kriterijus 6.1.).....	24
7. VIEŠŲJŲ BIBLIOTEKŲ IŠŠŪKIAI, DALYVIŲ LŪKESČIAI IR ATEITIES VIZIJOS.....	24
7.1. VIEŠŲJŲ BIBLIOTEKŲ IŠŠŪKIAI/SILPNYBĖS.....	25
7.2. LANKYTOJŲ POREIKIAI IR LŪKESČIAI.....	25
7.2.1. VEIKLOS: MOKYMAI IR TURININGAS LAISVALAIKIS.....	25
7.2.2. MATERIALINĖ BAZĖ: KNYGOS, TECHNIKA, ESTETINĖ BIBLIOTEKOS BŪKLĖ.....	27
7.2.3. VIEŠOJI BIBLIOTEKA – BENDRUOMENĖS TELKĖJA.....	28
7.3. BIBLIOTEKOS ATEITIES VIZIJOS.....	28
8. TYRIMO IŠVADOS, REZULTATŲ APIBENDRINIMAS.....	29

1. TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimo metu buvo naudoti du kokybinių tyrimų metodai:

- Pusiau struktūruoti giluminiai interviu;
- Fokusuotos grupinės diskusijos.

1.1. TIKSLINĖS GRUPĖS IMTIS IR ATRANKA

Tikslinė tyrimo grupė:

- 16 – 85 m. „Bibliotekos Pažangai 2“ metu viešosiose bibliotekose vykdytų projektų dalyviai apskrities, centrinėse bibliotekose ir jų filialuose, įvairiose Lietuvos vietose.

Tyrimo imtis suformuota pagal teritorinį „Bibliotekos Pažangai 2“ projekte dalyvavusių viešųjų bibliotekų pasiskirstymą ir bibliotekų lankytojų amžiaus grupes. Siekiant apimti kuo daugiau į projektinę veiklą įsitraukusių bibliotekų ir skirtingo profilio projektų, Individualiems interviu respondentai buvo atrinkami atsižvelgiant į tai, kad nepersidengtų su teritoriniu fokusuotų grupinių diskusijų pasiskirstymu.

Vykdamas tyrimo dalyvių respondentų atranką buvo naudotasi perkančiosios organizacijos pateiktais (viešųjų bibliotekų surinktais) projektų dalyvių kontaktiniais sąrašais.

1.2. TYRIMO INSTRUMENTAS

Atliekant apklausą buvo naudojami Paslaugų teikėjo pateikti bei Perkančiosios organizacijos patvirtinti standartizuoti diskusijų ir pusiau struktūruotų giluminių interviu scenarijai (instrumentas Nr.8).

1.3. APKLAUSOS ATLIKIMO TECHNINĖ ATASKAITA

Iš viso tyrimo metu atlikta:

- ✓ 4 fokusuotos grupinės diskusijos, kuriose dalyvavo 36 „Bibliotekos Pažangai 2“ projektų dalyviai (organizuota 1 jaunimo (16-29 m.) grupė Klaipėdoje ir 3 mišrios (jaunimas, vidutinio amžiaus asmenys, senjorai) diskusijų grupės Kaune, Panevėžyje, Prienuose). Šias grupes sudarė: 14 jaunimo atstovų, 9 vidutinio amžiaus asmenys, 13 pensinio amžiaus asmenų;
- ✓ 30 pusiau struktūruoti pagilinti interviu su BP2 projekte dalyvavusių bibliotekų lankytojais iš miestų bei regionų (atlikti gyvai Vilniuje bei telefonu):
 - 16 interviu su 16-29 metų amžiaus jaunimu
 - 11 interviu su suaugusiais asmenimis
 - 3 interviu su pensinio amžiaus bibliotekų lankytojais

2. TYRIMO ATASKAITOS SANTRAUKA

Ši ataskaita skirta „Bibliotekos Pažangai 2“ kontekste vykdyto kokybinio tyrimo su įvairių bibliotekų projektų dalyviais rezultatų pristatymui. Ataskaitoje pristatomas įvairaus amžiaus ir kitų socialinių-demografinių charakteristikų bibliotekų lankytojų viešųjų bibliotekų veiklos ir jos pokyčių vertinimas. Tyrimo metu kelti klausimai leidžia ne tik įvertinti „Bibliotekos pažangai 2“ projekto poveikį, įvardinti kilusius iššūkius, įžvelgti ateities perspektyvas, bet ir plačiai analizuoti Lietuvos viešųjų bibliotekų kaitą, ateities vizijas, iššūkius ir perspektyvas iš bibliotekos lankytojų perspektyvos.

2.1. BENDRASIS BIBLIOTEKŲ IR JŲ TEIKIAMŲ PASLAUGŲ SUVOKIMAS, STEBIMI POKYČIAI

Nors svarbiausiu modernėjančios bibliotekos aspektu, tyrimo tikslinės grupės manymu, vis dar išlieka maždaug prieš dešimtmetį įvykusi kompiuterinių technologijų, VIP prieigos integracija į viešąsias bibliotekas, **pastarieji metai „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvių akimis matomi kaip laikas, kuomet bibliotekose gausėjo veiklų, renginių, augo jų kokybė.** Tyrimo dalyviai pastebi, jog viešoji biblioteka per pastaruosius metus tapo veiklesnė, aktyvesnė, jaukesnė, labiau atvira. Galima teigti, jog projekto „Bibliotekos pažangai 2“ fone taip pat ryškėja bibliotekos, kaip bendruomeninės įstaigos įvaizdis – ji tampa labiau įsisaugmoninama kaip erdvė socializuotis, burtis bendruomenei.

Reikšmingas skirtumas bibliotekos reikšmėje išryškėjo per gyvenvietės kriterijų. Didesniuosiuose miestuose biblioteka tyrimo dalyviams yra labiau įstaiga, į kurią ateinama pasinaudoti konkrečia teikiama paslauga, tuo tarpu **mažesniame miestelyje, kaime, biblioteka labiau suvokiama kaip organiškas vietos atributas**, kuris yra viso bendruomenės gyvenimo dalis - **traukos centras, antri namai.**

Nors pats bibliotekininkas matomas dvejopai – kaip skaitytojų aptarnautojas (pagrindinis jo darbas yra išklausti skaitytojų poreikius, išduoti knygas, kitus leidinius) ir kaip veiklų iniciatorius (darbas apima daug paprastam lankytojui nematomų sričių, daug organizacinio, „užkulinio“ darbo), vis dėlto svarbiausia įvaizdžio dalis abiem atvejais – kokybiška komunikacija su lankytoju. **Absoluti dauguma tyrimo dalyvių sutinka, kad būtent bibliotekoje dirbantis žmogus kuria jos atmosferą ir būtent nuo jo gebėjimo pritraukti, bendrauti su lankytojais daugiausiai priklauso visos įstaigos patrauklumas.**

2.2. BIBLIOTEKOS LANKYTOJAI: LANKYMASIS BIBLIOTEKOJE IR NAUDOJAMŲ PASLAUGŲ SPEKTRAS

Atsižvelgiant į tyrimo dalyvių patirtis, galima daryti prielaidą, jog lankymosi bibliotekoje dažnis koreliuoja su gyvenimo tarpsniu ir netgi sezoniškumu, fiziniu atstumu iki bibliotekos - **kuo biblioteka labiau nutolusi nuo namų, tuo apsilankymai retesni ir, priešingai, jeigu ji visada pakeliui, užsukama žymiai dažniau – ne tik pasikeisti perskaitytų knygų, tačiau ir „tiesiog pasižiūrėti kas naujo, gal paroda kokio.“**

Literatūros šaltiniai, laisvalaikio skaitiniai neretu atveju įvardinami kaip pagrindinė lankymosi bibliotekoje priežastis. Įvairios formos ir žanro spaudą galima būtų išskirti kaip bibliotekos paslaugą, turinčią paklausą plačiausioje lankytojų grupėje – tiek grožinė, tiek mokslinė, specifinė literatūra ir netgi periodinė spauda, turi savo skaitytojų ratą. Bibliotekos organizuojami įvairaus pobūdžio renginiai, edukacinės veiklos taip pat yra labai svarbus aspektas, traukiantis lankytojus į šią viešąją įstaigą.

Sprendžiant iš respondentų pasisakymų, **biblioteka matoma ne vien per teikiamas paslaugas, tačiau ir kaip erdvė – mokymuisi, darbui, laisvalaikiui, akiračio praplėtimui ar socialiniams poreikiams tenkinti. Neretai, ypač vyresniame amžiuje, būtent biblioteka tampa pagrindine bendraminčių susibūrimo vieta.**

2.3. BIBLIOTEKOS PERSONALO VERTINIMAS

Tyrimo dalyvių nuomone, bibliotekininkas - ašis, aplink kurią sukasi biblioteka. Bibliotekininkas – neatsiejama bibliotekos kultūros dalis, todėl dažnai apie biblioteką sprendžiama pagal tai, kaip bibliotekininkas priima, geba bendrauti lankytojais. **Pastarųjų kelių metų kontekste, tyrimo dalyviai kaip pokyčius bibliotekos personalo atžvilgiu įvardina mandagumą, paslaugumą, kantrumą, šiltą bendravimą, kuris dalyviams atrodo vienas reikšmingiausių kriterijų, šiuolaikinį bibliotekininką skiriantis nuo tradicinio „sisteminio“ bibliotekininko.** Nemaža dalis respondentų taip pat pastebi šiuolaikinio bibliotekininko veiklumą. Anot jų, tai, jog plečiasi bibliotekos funkcijos ir paslaugų pasiūla, yra didelis žmogiškojo faktoriaus nuopelnas, didele dalimi bibliotekininko asmeninių pastangų ir darbo rezultatas.

„Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvių manymu, bibliotekininko naudojimosi IKT konsultavimo įgūdžių užtenka atsakyti į pagrindines besinaudojančiųjų kompiuteriais ar kita technologine įranga užklausas, jie vertinami gerai. Panaši situacija stebima ir vertinant bibliotekos darbuotojų mokymų, edukacinių veiklų vedimo įgūdžius – nors pripažįstama, jog kartais bibliotekininkams sunkiau sekasi išdėstyti specifinių dalyko žinių reikalaujančią medžiagą, jei jis nėra srities specialistas, vis dėlto, bibliotekininko gebėjimai išdėstyti dalyką baziniame etape, pakloti pamatus tolesniam mokymuisi yra sveikintini (ir vertinami kaip gėris savaime). Neretai tyrimo dalyvių tarpe buvo pabrėžiama, jog iš bibliotekininko nesitikima aukščiausios kvalifikacijos ir itin specifinių žinių dirbant su įvairia programine įranga bei naujausiomis technologijomis. Šioje vietoje tyrimo dalyviai norėtų turėti atskirą (IT) specialistą, o **bibliotekininką norėtų matyti geriausiai atliekantį savo tiesioginį darbą – aptarnaujantį ir konsultuojantį skaitytojus, padedanti atsakyti į bazines bibliotekos lankytojų naudojimosi IKT užklausas.**

Vieni svarbiausių keliamų ateities iššūkių bibliotekininkui yra susiję su asmeninėmis žmogaus savybėmis, jo požiūriu į darbą. Ateities bibliotekininkas turi būti išsilavinęs, intelektualiai išprusęs, gebantis bendrauti, jautrus žmogui, geras psichologas, o taip pat pasiruošęs dirbti su ateities karta – suprasti jos poreikius, gebėti prie jų prisitaikyti (paslaugų tiekėjo – paslaugų vartotojo santykis).

2.4. NAUJOS BIBLIOTEKOS PASLAUGOS IR PROJEKTINĖ VEIKLA

Nors tyrimo dalyviams sunku diferencijuoti naujas pastebimas paslaugas bibliotekoje pagal atitinkamą laikotarpį ar juo labiau priskirti jas konkrečius projekto rezultatus, bibliotekų lankytojai per dvejus pastaruosius metus bibliotekose pastebi naujas technologijas, platesnį jų pritaikymą įvairiose veiklose, daugiau ir įvairesnių kultūrinių renginių, mokymų, kursų, teminių erdvių. Šiuos pokyčius tyrimo tikslinė grupė vertina labai pozityviai – **naujosios paslaugos yra šiuolaikiškos, reikalingos bendruomenei, padedančios visuomenei susipažinti su inovacijomis, skatinančios užimtumą, veiklumą, intelektualinę pažangą, suburiančios žmones bendravimui ir pritraukiančios daugiau žmonių į bibliotekas.**

Geriausiai vertinamos veiklos, kuriose panaudojamos įvairios technologinės priemonės (pavyzdžiui, paskaitos su simuliacine technika, žaidimai su įvairiais išmaniaisiais įrenginiais, virtualus mokymasis ir t.t.). Tokiose veiklose dalyvavę respondentai teigė buvę maloniai nustebinti įdomaus turinio pateikimo ir jautėsi itin įsitraukę į mokymosi procesą. Šio tipo veiklos ypatingai patrauklios vaikams, jaunimui. Labai teigiamai vertinami ir kiti intelektualinio –

pažintinio – kūrybinio pobūdžio užsiėmimai - tokios veiklos bibliotekose matomos kaip puiki neformalaus ugdymo praktika, įdomi laisvalaikio praleidimo forma, proga susiburti bendraminčiams, realizuoti save. Kursus bei mokymų lankymo patirtį bibliotekose palankiau įvertino vyresni tyrimo dalyviai, senjorai bei moksleiviai, o štai vidutinio, darbingo amžiaus respondentai kaip trūkumą akcentavo tai, kad kursai dažniausiai vyksta darbo valandomis ir yra visiškai nepritaikyti dirbančiam žmogui. Vis dėlto, **tyrimo dalyviai pabrėžė pastebintys kaip bibliotekos aplinka bendrąja prasme, joje vykdyti mokymai, organizuoti renginiai teigiamai prisideda tiek prie socialinės, tiek prie skaitmeninės atskirties mažinimo (ypač senjorų ir jaunimo tarpe).**

Į projektines veiklas dalyviai teigė įsitraukę siekdami sužinoti kažką naujo, praplėsti akiratį, padidinti bendrą išprusimą, nemokamai įgyti konkrečių, dalyko žinių arba tiesiog prablaškyti, pajvairinti kasdienybę. Be asmeniniu poreikiu paremtų motyvų, pastebimos ir tam tikros socialinės aplinkybės, turinčios įtakos žmogaus pasirinkimui dalyvauti bibliotekų organizuojamuose projektuose. Dalis respondentų atskleidė, jog bibliotekos organizuojamomis veiklomis susidomėjo dėl pasikeitusios socialinės padėties (išėjimas į pensiją, bedarbystė, motinystės atostogos). Ši užimtumo spragą atverianti socialinė padėtis „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvius į veiklas atveda ne tik dėl siekio prasmingai ją užpildyti, tačiau taip pat dėl poreikio iš naujo save realizuoti saugioje socialinėje aplinkoje.

2.5. VIEŠŪJŲ BIBLIOTEKŲ IŠŠŪKIAI, DALYVIŲ LŪKESČIAI IR ATEITIES VIZIJOS

Tyrimo dalyviams kritikuoti bibliotekas sunku. Jos vertinamos itin teigiamai, kadangi teikiamų paslaugų nauda matoma kaip nekvestionuojama dėl nemokamo jų prieinamumo. **Pagrindinis probleminis momentas bibliotekų vykdomų projektų atžvilgiu – informacijos apie naujas paslaugas, organizuojamus renginius, veiklas viešinimo stoka, sistemingos strategijos nebuvimas.** Nors mažesnių miestelių, kaimų vietovėse projektų dalyviai teigia pakankamai sužinantys apie bibliotekos veiklą, ši problema itin išryškėja didesnių miestų atveju, kur biblioteka nebūtinai tampa kasdienių maršrutų dalimi, taigi skelbimų lenta arba bibliotekininko kvietimas tampa nepakankama informavimo priemone, apie bibliotekoje organizuojamas veiklas dalyviai teigia sužinoję atsitiktinai, neretu atveju – *post factum*.

Dar vienas probleminis aspektas, iššūkis, su kuriuo, dalyvių nuomone, šiandien dar susiduria bibliotekos, yra **materialinės bazės, fizinės erdvės stoka.** Ypač mažesnių bibliotekų, filialų inventoriaus ir turimos erdvės nepakanka priimti didesnio skaičiaus žmonių ir visiems suteikti vienodas naudojimosi paslaugomis (įsitraukimo į renginius) galimybes, trūksta naujų knygų, reikia atnaujinti ir plėsti kompiuterinės technikos bazę, renovuoti pačius pastatus, kad biblioteka taptų labiau prieinama ir fizinių apribojimų turintiems lankytojams.

Kalbant apie dalyvių lūkesčius, galima pastebėti, jog aktualiausi išlieka į praktinę naudą, naujų įgūdžių formavimą ir ugdymą orientuoti mokymai (IKT, kalbos, kūrybiškumo lavinimo) bei pramoginė - intelektualinė laisvalaikio veikla: filmų vakarai, interaktyvūs intelektualiniai žaidimai, knygų klubai, susitikimai su įkvepiančiomis asmenybėmis.

Ateities biblioteka, tyrimo dalyvių vizijoje – moderni ir kompleksiška, tačiau taip pat turėtų nenuolti nuo savo literatūrinės-šviečiamosios-intelektualinės misijos, skatinti skaitymą ir kultūrinį pažinimą, „nepamesti savo veido“ ir netapti į pramogą orientuotu laisvalaikio centru. Taip pat **vienas didžiausių šiandieninei bibliotekai kylandžių iššūkių – rūpintis kaip pritraukti įvairias socialines grupes į bibliotekas ir skatinti jų tarpusavio bendravimą, visos bendruomenės sutelktumą.**

3. BENDRASIS BIBLIOTEKŲ IR JŲ TEIKIAMŲ PASLAUGŲ SUVOKIMAS, STEBIMI POKYČIAI (KRITERIJUS 1.1.)

Pokalbių su bibliotekų lankytojais, „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyviais metu pirmiausiai buvo siekiama suprasti, kaip šiai dienai yra suvokiamos viešosios bibliotekos, kokios išskiriamos svarbiausios jų funkcijos, kokia yra jų reikšmė bei kaip laikui bėgant kinta šių institucijų įvaizdis. Prieš pradėdant aptarti tyrimo rezultatus norėtusi pažymėti, jog „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvių patirtis lankantis bibliotekose, naudojantis jų sukurtomis paslaugomis bei bendros nuostatos bibliotekų atžvilgiu atspindi tik šio tyrimo tikslinę grupę ir nebūtinai sutampa su plačiosios visuomenės pozicija.

3.1. Bibliotekos samprata, įvaizdis ir jo pokyčiai

Jei atspirties tašku laikytume „tradicinės“ bibliotekos sampratą, kurios esminė veiklos ašis sukasi apie knygą ir skaitymą, tyrimo dalyviai biblioteką apibrėžia plačiau. Jų suvokimu, viešoji biblioteka šiandien veikia **siejama su žiniomis ir informacija plačiaja prasme** nei „knygomis ir lentynomis“ („norisi tiesiog pasakyti tą tekstą iš reklamos - kad biblioteka nėra nei knygos, nei stalai, nei kėdės, bet tai yra tiesiog žinių šaltinis ir bent jau aš taip ją įsivaizduoju.“) Aptariant pagrindines šiandieninės bibliotekos funkcijas, išryškėjo šie kertiniai **bibliotekos suvokimo akcentai**:

- ❖ **INFORMACINIS.** Biblioteka kaip įstaiga, galinti **užtikrinti literatūros bei kokybiškos informacijos prieinamumą visuomenei, teikti aktualias, į praktinę panaudą orientuotas paslaugas**, prieinamas visoms socialinėms grupėms (knygos, periodika, kiti bibliotekos kaupiami fondai, viešoji interneto prieiga):

„Bendrai tai tiesiog kaip pastatas, kuriame gali susirasti, įgauti žinių. Susirasti tai, kas domina, ko ieškai, nes vis tiek ir knygų, visokių šaltinių yra, ir internetu gali pasinaudoti. Taip manau“

„Biblioteka teikia arba turi teikti naujausią informaciją. Kai nuvykstu atostogaut kažkur į kaimelį ar į Nidą, ieškau pirmiausia kur yra biblioteka vietinė. Neutralus centras, kur gali nueiti“

„Viešoji biblioteka, tai toks kaip ir žinių šaltinis, nes knygos visų pirma man siejasi iškart su žiniomis. Tada biblioteka siejasi su to nemokamo interneto programomis, kur mokina įvairaus amžiaus žmones naudotis internetu ir šiaip kompiuteriais“

- ❖ **EDUKACINIS – KULTŪRINIS.** Biblioteka kaip įstaiga, **gebanti pasiūlyti kultūringo laisvalaikio praleidimo, užimtumo alternatyvų** per bibliotekos organizuojamus renginius bei įvairaus pobūdžio projektus:

„Man biblioteka yra plačiau, ne tik knygos ir periodika. Tai – ir įvairios parodos, ir užsiėmimas, susitikimai su įvairiais įdomiais žmonėmis. Tiek jaunimui, sakykim, su rašytojais, tiek vyresniems. Pas mus mieste irgi yra tam tikri projektai vykdomi, į kuriuos esame kviečiami dalyvauti“

„Vieta, kurioje gali turiningai praleisti laisvalaikį“

- ❖ **BENDRUOMENINIS –** Biblioteka kaip **erdvė bendrauti, burtis bendruomenei**:

„Vieta, kur gali ateiti žmonės tiesiog bendrauti, vykdyti drauge tam tikrus projektus“

„Jei nori ką sužinoti, pasikalbėti su pasauliu, kur tu daugiau tai rasi“

Pastarąją išskiriamą bibliotekų funkciją norėtusi paliesti kiek plačiau, kadangi bibliotekos potencialas burti žmones bendravimui labiausiai siejamas su bibliotekose organizuojamais renginiais, įvairaus pobūdžio užsiėmimais („šiaip labai daug renginių, klubų steigiasi. Ne tik knygos. Bandoma pritempt prie knygy, bet iš tikrųjų gaunasi kažkokia netgi bendruomenės veikla, kur susirenka ir Trečio amžiaus universitetas, ir šeimų klubas renkasi. Kažkoks veiksmas vyksta“), taip pat su specifinių, ne tik skaitymo poreikiams pritaikytų erdvių kūrimu („kol nebuvo kompiuterių, nebuvo padarytų salių skaitymo, žmonės tiesiog pasiimdavo knygas, nešdavosi namo, paskaitydavo ir atnešdavo. Dabar tai erdvė. Gali ir skaityti, ir susitikti su draugais.“) Būtent įvairūs renginiai, užsiėmimai, bei specifinės erdvės bibliotekoje tyrimo metu buvo iškirtos prie svarbesniųjų bibliotekos pokyčių per pastaruosius metus, **todėl galima teigti, jog projekto „Bibliotekos pažangai 2“ dėka ryškėja bibliotekos kaip bendruomeninės įstaigos įvaizdis.**

Kalbant apie bibliotekų kaitą, tyrimo dalyviai fiksuoja bibliotekos **modernėjimo, tobulėjimo procesus.** Įdomu tai, jog itin svarbiu modernėjančios bibliotekos aspektu tyrimo dalyvių sąmonėje vis dar išlieka maždaug prieš dešimtmetį įvykusi kompiuterinių technologijų, VIP prieigos integracija į viešąsias bibliotekas. Bibliotekos šiuolaikiškumą respondentai vis dar stipriai asocijuoja su bibliotekų kompiuterizacija („įvairios technologijos, informacinės skaityklos, atsirado bent jau čia, ko anksčiau tikrai nebuvo“) ir suteikta vieša prieiga visuomenei naudotis bibliotekos turimomis technologijomis, materialine baze („dabar biblioteka yra atsinaujinusi, papildomų visokių funkcijų yra atsiradę. Ir kompiuterizuota, ir galimybė atsišviesti, atsisiųsti, ir susimokėti už kasdienes paslaugas internetu.“) Tačiau, tarp modernizacijos požymių, kuriuos tyrimo dalyviai pastebėjo per pastaruosius kelerius metus, buvo minėti ir tokie procesai kaip **kompiuterinės bazės atsinaujinimas ar naujo tipo technologijos, atsiradusios bibliotekose** (3D spausdintuvas, išmaniosios lentos).

Iš pastaruoju metu besiplečiančio bibliotekos paslaugų spektro respondentai labiausiai linkę išskirti bibliotekoje vykstančius renginius bei užsiėmimus. Nors, kaip jau minėta, respondentams konkretų pokyčio laikotarpį apibrėžti yra sunku, vis dėlto dalis jų linkę manyti, jog **bibliotekų organizuojamų renginių, veiklų per pastaruosius vienerius - dvejus metus pagausėjo** („renginių labai daug vyksta. Padaugėjimas tikrai yra. Jų labai daug, super daug. Kartais į mėnesį trys net renginukai [mūsų bibliotekoje] būna“; „dar pastebėjau, kad ne tik knygos vyrauja bibliotekoje švietėjiška veikla, bet dar ir renginius daro, kuriuose žmonės noriai dalyvauja.“) Šalia to, jog konstatuojamas bibliotekos organizuojamų veiklų kiekybinis pokytis, kalbinti respondantai išreiškė, jog renginiai, užsiėmimai bibliotekose **pastaruoju metu tampa kokybiškesni** („tie renginiai gal yra aukštesnės kokybės, galėčiau taip pasakyti, lektoriai įvairesni kviečiami“; „pastebėjau, kad tobulėja. Daugiau renginių, jie įdomesni. Kūrybinių minčių daugiau.“), o taip pat **atsiranda daugiau veiklų, paslaugų, kurios yra orientuotos į specifines visuomenės grupes.** Iš pastarųjų tikslinių grupių ypatingai išskiriamas **jaunimas** („man biblioteka labiau pradėjo patikti jau vien dėl to, kad įsitraukė į visuomenės gyvenimą daugiau, su mokslais padeda. Ji tobulėja, integruojasi, moka prisitaikyti prie jaunimo“) bei **senjorai** („vyresnei visuomenei daugiau yra užsiėmimų, daugiau veiklos.“)

3.2. Emocinis bibliotekos vertinimas

Tam, kad geriau suprastume emocinius bibliotekos įvaizdžio aspektus, tyrimo dalyvių fokusuotose diskusijose buvo prašoma vardinti spontanines asociacijas, kurias jiems kelia biblioteka. Apibendrinus išsakytas mintis, biblioteka „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvių sąmonėje pirmiausiai susiformavusi kaip „knygos, lentynos, žurnalai, kompiuteriai.“ Ji – „informacijos ir žinių šventovė, jaunimo ir senjorų susitikimo vieta, bendravimo vieta, paveikslų galerija.“ Biblioteka – tai „mokslai, vaikai prie kompiuterių, atsišvietimas, atsispausdinimas.“

Lyginant šiandieninę biblioteką ir tokią, kokia ji buvo prieš pastaruosius dvejus metus, šiandieninė biblioteka tyrimo dalyvių personalizuojama kaip „mažiau piktesnė, mažiau paniurus, tolerantiškesnė, atjaunėjusi, madingesnė, labiau išprususi, veiklesnė,“ tačiau tuo pat metu ir „labiau apkrauta.“

Bibliotekoje jaučiamą atmosferą ir formuojamą aplinką tyrimo dalyviai apibūdino kaip **patogią** („kai man reikėjo rašyti, tai aš tiesiog pats apie ten kažką suradau pasiskaityti, atsisėdau čia pat bibliotekoje ir parašiau savo kalbą. Man čia patogiu buvo dirbti – čia pat kavinė, gali kavos išgerti, jeigu prasčiau miegota naktis“), **jaukią, savą** („yra minkšti baldai, kur vaikai gali būti. Netgi pastebėjau, kad mergaitės ateina ten ir kavutės pagerti ir paplepėti, o vaikinai žiūri į jas“), bei tokią, kurioje iš tikrųjų galima gerai jaustis („atmosfera tokia, kad tiesiog labai gera būti. Įvairaus amžiaus žmonėms“). Kaip jau minėta anksčiau, dalis „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvių pastebi, jog įvairialypių paslaugų, organizuojamų veiklų dėka biblioteka darosi **gyvesnė, aktyvesnė** („pas mus Garliavoje biblioteka tapo kultūros centru. Kviečiami rašytojai, aktoriai, dailininkai, susitikimai, diskusijos, filmų pristatymai kartu su autoriais. Viskas dėka labai iniciatyvių darbuotojų, kurie rengia projektus, kviečia meno žmones, rašytojus, artina prie visuomenės žodį gyvai.“)

Įdomu tai, jog šiandieninė biblioteka „Bibliotekos pažangai 2“ lankytojų sąmonėje formuojasi kaip **atvira įstaiga** („lankau daug renginių bibliotekoje. Einu kai būna teminiai vakarai, paskaitos apie sveiką mitybą ar kita tema, knygų pristatymo vakarai, dailės parodos ir jų pristatymas. Biblioteka labai atvira, nuoširdžiai priima visus lankytojus. Malonu nueiti.“). Ryškėjantis viešųjų bibliotekų atvirumas dar kitaip suvokiamas jaunimo tarpe, kuris šią bibliotekos ypatybę fiksuoja per sudaromas sąlygas įgyvendinti savo iniciatyvas, įsitraukti į bibliotekos veiklą („jei nori ką įgyvendinti, tai biblioteka yra tam puiki vieta.“) Dažniausiai apie bibliotekos atvirumą užsimenama specifinių, jaunimui skirtų erdvių aptarime, ir tai leidžia daryti dar vieną išvadą, jog „**Bibliotekos pažangai 2“** **rėmuose sukurtos veiklos turi įtakos ir gerėjančiam emociniam bibliotekos vertinimui.**

3.3. Bibliotekos lankytojų įvaizdis

Remiantis tyrimo dalyvių nuomone, apibrėžti tipinį šiandieninės viešosios bibliotekos lankytoją sunku. Dalis respondentų linkę išskirti, jog dažniausiai tai garbingo amžiaus žmonės skaityklose ir renginiuose, kitos dalies nuomone – mokslams literatūros ieškantis jaunimas, trečiams - vaikai prie kompiuterių, ketvirti išskiria bibliotekos paslaugomis besinaudojančius vidutinio amžiaus lankytojus. Tačiau bendra nuomone sutariama, jog **bibliotekos atviros visiems ir jose iš tiesų lankosi įvairūs, įvairių poreikių turintys žmonės.** Vis dėlto, jei reikėtų šią visuomenės grupę charakterizuoti, tyrimo dalyviai ją apibrėžtų **per tris pagrindinius aspektus:**

- ❖ **Skaitantys** („įvairių, visokių būna, bet tikriausiai, kad apsiskaitę, mėgstantys skaityti žmonės“);
- ❖ **Intelektualūs, žingeidūs** („nepasakyčiau, kad yra kokia atskira kategorija, kuri lankosi ir kuri nesilanko bibliotekoje. Kiek teko būti tuose renginiuose, tai matai, kad įvairūs žmonės čia ateina. Gal, sakyčiau, labiau išsilavinę, nes jų ir poreikiai yra truputėlį aukštesni, ir jie ieško informacijos daugiau, yra žingeidesni, galbūt taip galėčiau pasakyti“);
- ❖ **Ieškantys bendravimo** („kartais ieškantys informacijos, kartais bendravimo. Bet bendravimui labai svarbu amžius. Galbūt jis būdingesnis kai žmonės lieka vienišesni. Pas mus vyresni daugiau renkasi“; „į biblioteką, manau, eina tie žmonės, kurie nori bendrauti ir yra bendraujantys, veiklūs.“)

3.4. Asmeninė bibliotekos reikšmė

Kalbant apie bibliotekos reikšmę ir jos atliekamą vaidmenį tyrimo dalyvių gyvenimuose, paaiškėjo, jog jis yra kintantis, priklausomai nuo respondento gyvenimo tarpsnio – tai yra ne tik užimtumo situacijos, socialinės padėties, bet ir besikeičiančio požiūrio į skaitymą. Įvairūs gyvenimo tarpsniai, tokie kaip pensija, vaiko priežiūros atostogos ar iškritimas iš darbo rinkos iš tiesų šiek tiek priartina respondentus prie bibliotekų, tačiau visi jų linkę manyti, kad į biblioteką intelektualinio pažinimo nieiškančio žmogaus neprikvies niekas („jeigu žmogus nenorės, tai niekaip jo nesudominsi“).

Individuali viešosios bibliotekos reikšmė tyrimo dalyviams pagrįste atsiskleidė **per šiuos aspektus:**

❖ **Biblioteka – vieta nemokamai patenkinti skaitymo poreikius:**

„man labai svarbu grožinė literatūra, bet mes neuždirbam didelių pinigų, o skaityti aš labai mėgstu. Skaitau labai daug, aš neišgaliu nusipirkti ir galiausiai neturiu kur laikyti, todėl naudojuosi biblioteka pastoviai ir pastoviai keičiu ir man ji labai svarbi“

❖ **Biblioteka - galimybė gauti kokybišką, specifinio pobūdžio informaciją:**

„man labai patinka žiūrėti fotografijų albumus, kurių aš greičiausiai nepirkčiau kaip žmogus, nes jie brangūs, tai man čia tokia išskirtinė galimybė yra juos perverti“

❖ **Biblioteka - langas į pasaulį, galimybė sužinoti naujienas (ypač aktualu senjorams):**

„dabar viskas nauja, pakeista, laikraščių žmogus gal jau neužsisako, bet čia jis ateina ir gauna visą informaciją. Jei nori ką sužinoti, pasikalbėti su pasauliu, kur tu daugiau tai rasi, jei ne bibliotekoje“

❖ **Biblioteka - darbo, susikaupimo vieta:**

„man asmeniškai tai vos ne darbo vieta. Namie gyvenu su daugybe žmonių, tai čia malonu tiesiog ateiti, atsisėsti prie kompiuterio. Čia irgi yra žmonių, bet ramiau galiu dirbti“

❖ **Biblioteka – vieta gauti praktines paslaugas:**

„kuo toliau, tuo labiau aš ja naudojuosi - projektams, mokyklai jeigu reikia atsispausdinti kažką, visą laiką užsuku“

❖ **Biblioteka – erdvė kultūriniam, intelektualiniam pažinimui:**

„jeigu ne bibliotekos surengti renginiai, mes net nežinotume, kad mes tokį autorių turime, gal nežinotume, kad tas autorius yra mūsų kraštiečiai. Man tai toks akiračio praplėtimas. Ne visi apsiskaitę, ne visi žino.“

❖ **Biblioteka – erdvė savirealizacijai:**

„kalbant iš Palangos gyventojų perspektyvos, pas mus biblioteka yra praktiškai tokia vienintelė vieta, kur jaunimas gali ateiti, reikšti save būtent tų renginių atžvilgiu, kažką veikti, kažką bandyt sukurti. Kitur patalpų tiesiog nėra, tai biblioteka man asocijuojasi su tuo“

❖ **Biblioteka – erdvė praleisti laisvalaikiui:**

„prieš 3-4 metus net neidavome prie kompiuterių. Su klasiokais ateidavome į biblioteką, pasiimdavome žaidimų ar knygeles ir kartu spalvindavome. Būdavo smagu, kad po mokyklos kartu kažką veikiame, nes po mokyklos dažniausiai visi išsiskirsto, o mes čia taip kartu kažką darome. Kitur nebūdavo nei kur, nei ką veikti”

❖ **Biblioteka – pažinčių, socializacijos erdvė:**

„Apskritai man nuo vaikystės toks impulsas yra užeit į biblioteką tiesiog pabūt. Tas žmonių srautas keičiasi nuolat ir įvairūs renginiai vyksta. Visada žinai, kad būdamas šalia gali sudalyvaut tame renginyje ir susipažinti su kuo nors”

Nors skirtingiems respondentams bibliotekos vaidmuo jų gyvenimuose skiriasi, šioje vietoje vis dėlto svarbu pabrėžti tam tikrus dėsningumus tarp didesniųjų miestų bei mažesniųjų miestų ar kaimų bibliotekų. **Didesniuose miestuose biblioteka tyrimo dalyviams yra labiau įstaiga, į kurią ateinama dėl paslaugos** – ar tai būtų knyga, ar poreikis pasinaudoti kompiuteriu, tyliai, ramiai padirbėti. Net ir kalbant apie kultūrinių renginių, veiklų pasiūlą, pripažįstama, jog neretam biblioteka yra tik dar viena alternatyva didelėje pasiūlos jūroje, todėl bibliotekos reikšmė paprastam miesto gyventojui pernelyg neakcentuojama (*„man pagrindinė bibliotekos funkcija yra informacija ir naujų knygų prieinamumas - tai yra pagrindinė, klasikinė bibliotekos funkcija. Įvairūs renginiai, akcijos, visa kita yra svarbios, aš juose dalyvauju, bet... Kažkaip man atrodo, kad kartais bibliotekos pernelyg į tai koncentruojasi. Gal rajonuose, provincijoje – taip, o, pavyzdžiui, Vilniuje yra pakankamai vietų, kur galima nueiti ir tuos renginius pasirinkti pagal savo poreikius.”*)

Mažesniame miestelyje, kaime, priešingai – biblioteka suvokiama kaip **organiškas vietos atributas, kuris yra viso bendruomenės gyvenimo dalis** (*„mažuose miesteliuose tai ir yra tas pagrindinis centras traukos. Didesniuose miestuose, tarkim, Vilniuje, aš įsivaizduoju, jau reikia specialiai prisiruošti į kokią Mažvydo biblioteką nueiti naujai atidarytą. O čia eini pro šalį – biblioteka. Ir jeigu dar tavo vaikas ten kur nors būna, tai, aišku, užėini pasižiūrėti ką jis veikia.”*). Iš tiesų, būtent mažesniųjų miestelių ir kaimo bibliotekų „Bibliotekos pažangai 2” projektų dalyviai, kalbėdami apie savo bibliotekos reikšmę jų gyvenimuose, vardina tokias sąvokas kaip *traukos centras, antri namai*. Anot jų, biblioteka yra be galo svarbi jų gyvenime, nes netekus šios įstaigos vietos bendruomenė prarastų kultūros židinį ir susibūrimo erdvę.

3.5. Bibliotekos darbuotojo įvaizdis

Siekiant atskleisti, kaip „Bibliotekos pažangai 2” projektų dalyviai supranta bibliotekininko vaidmenį šiandieninėje bibliotekoje, buvo kalbama apie bibliotekininko pareigas, jo darbą šioje įstaigoje, indėlį į bibliotekos veiklą. Apibendrinant tyrimo dalyvių išsakytas mintis, galima teigti, jog egzistuoja dvi kokybiškai gana skirtingos bibliotekininko vaidmens suvokimo perspektyvos, tarp kurių nepastebėta koreliacija su vienaip ar kitaip tvirtinančių respondentų socio-demografiniais bruožais. Toks faktas leidžia daryti prielaidą, jog **bibliotekininko įvaizdis iš tiesų priklauso nuo to, kokių poreikių vedamas žmogus ateina į biblioteką (ir kaip jis ją mato) bei nuo pačios bibliotekos aktyvumo, veiklumo, teikiamų paslaugų pasiūlos.**

Taigi, dalies respondentų suvokimu, **bibliotekininkas, yra specialistas, teikiantis skaitytojų aptarnavimo paslaugas**, o pagrindinis jo darbas yra išklausti skaitytojų poreikius, išduoti knygas, kitus leidinius (*„Priiminėja žmones, padavinėja knygas. Šiaip sunkus darbas turėtų būt. Jeigu mažai žmonių, tai pakankamai nuobodus. O ką veikia, priklauso kokios*

*pareigos. Bibliotekininkas, kuris sėdi skaitykloj, turi bendrauti su žmonėm, vis tiek ateina žmonės žiūri knygas, archyvus, sąrašus.”) Į šį bibliotekininko apibrėžimą taip pat įeina apmokymas naudotis knygų išdavimo ir grąžinimo aparatu (jei toks bibliotekoje yra), minimali pagalba ateinantiems pasinaudoti kompiuteriu, kitomis praktinėmis (spausdinimas, kopijavimas) paslaugomis. Nors toks bibliotekininko vaidmuo gali pasirodyti ne ypatingai reikšmingas, vis dėlto, tyrimo dalyvių teigimų, bibliotekininką – skaitytojų aptarnavimo specialistą derėtų vertinti **už gebėjimą operuoti fondu, suprasti skaitytojo poreikius ir juos atliepti**, kadangi žmogiškasis faktorius renkantis literatūrą yra labai svarbus. Būtent šiuo požiūriu bibliotekininkas traktuojamas kaip „šeimininkas savo namuose“, patikimas patarėjas skaitančiam žmogui („pirmiausiai daugiau mažiau reikalingas knygų išmanymas. Natūralu ir suvokiama, kad visi bibliotekininkai negali būt perskaitę visų knygų. Jei taip būtų, tai jau būtų kompiuteris. Bet vis tiek jie išgirsta kitų žmonių nuomonę, gali paklausti patiko ar nepatiko, kitam pasiūlyti. Toliau – pagalba susiorientuojant tarp tų lentynų. Kur kokia literatūra - vien tik užrašai ant lentynų nepadėtų lengvai orientuotis.”; „Aš be bibliotekininkės kaip be rankų, nes man dažnai būna laiko stoka eiti ir ieškoti knygos... O bibliotekininkė visąlaik padeda. Ji ieško tarp tų lentynų ir kaip Magelanas atranda. Kartais ateini konkrečiai net nežinodamas, o tau papasakoja viską informatyviai apie knygas. Biblioteka šalia knygos būtinai turi turėti žmogų, kuris jas gerai išmanytų.”)*

Antroji samprata galėtų būti įvardinta **bibliotekininko – iniciatoriaus** samprata, kadangi bibliotekininką kaip veiklų iniciatorių matanti respondentų dalis tvirtina, jog jo **darbas apima daug nematomų sričių, daug organizacinio, „užkulinio“ darbo** („be bibliotekininkų nebūtų ir tų susitikimų su rašytojais – kažkas jų organizuoja, atlieka tą juodą darbą, kurio mes nematom, bet žinom, jog tam, kad tai įvyktų, reikia labai daug darbo įdėti. Ir tuos seminarus, į kuriuos atvažiuoja specialistas – jų be jų įdirbio viso to nebūtų. Manychiau, daugiau atlieka tų funkcijų, nei mums atrodo.”) Šitaip bibliotekininką matančioji respondentų dalis savotiškai apgailestauja dėl nepakankamai įvertinto bibliotekininko vaidmens visuomenėje ir stengiasi šią problemą kuo labiau pabrėžti („bibliotekininkui tikrai yra kas veikti. Gal taip atrodo, kad jis ten sėdi ir nieko. Vien pagal tuos renginius matosi - vieną renginį pabaigia, kitą pradeda ir taip nuolat. Ir aptarnavimas šalia to geras – ko nori, ką paklausi, visada maloniai, tiesiog viską kažkaip spėja.”)

Reikšminga, jog abiejose bibliotekininko suvokimo perspektyvose (kurios yra tiesiogiai susijusios su konkrečiu tyrimo dalyviu lankymosi bibliotekoje aplinkybėmis bei jo patirtimi), bibliotekininkas yra **siejamas su bendravimu**, kas, savo ruožtu, matoma kaip bibliotekos **gyvastį, jaukumą** kuriantis veiksnys („kai ateini į parduotuvę ar biblioteką, tai yra nesulyginami dalykai. Pagrindinis vaidmuo visada profesionaliai atlikti savo pareigas. Pardavėjos – teisingai suskaičiuoti, bibliotekininko – profesionaliai aptarnauti. Tačiau šalia to bibliotekininkės yra pačios nuostabiausios moterys, su jomis malonu pabendrauti, ne tik pasikeisti knyga. Tas bibliotekininko vaidmuo yra tam tikra kultūrinė misija.”)

Tyrimo metu išaiškėjo, jog bibliotekininko vaidmuo bibliotekoje (pirmuoju atveju – bendravimas, paslaugumas, gebėjimas patarti, antruoju atveju – bendravimas, paslaugumas, gebėjimas patarti ir bibliotekininko įdirbis ties bibliotekos veiklomis, projektais) respondentams atrodo toks reikšmingas, jog didelė bibliotekos lankytojų dalis **biblioteką tiesiog tapatina su joje dirbančiu žmogumi** ir pripažįsta, kad tai, kaip vertinama biblioteka pirmiausiai nulemia jos darbuotojai („man atrodo, viskas labai priklauso nuo moterų, kurios ten dirba. Mūsiškės yra fantastiškos – tai yra šiluma, gerumas, supratingumas, kas tik nori. Tai yra tas žmogiškasis faktorius, jis labai svarbus. Ne tik automatiškai knygas išduoda, bet, mano manymu, be tų moterų nebūtų nieko.”) Iš pokalbio su respondentais paaiškėjo, jog bibliotekininkas bei jo požiūris į savo darbą, pareigų atlikimą bei į bibliotekos lankytoją gali netgi sąlygoti pastarojo santykį su biblioteka („jau gal kokie 4 metai pas mus bibliotekoje dirba nauja bibliotekininkė. Tai, žinokit, anksčiau aš į biblioteką ateidavau tikrai pasikeisti knygos. Vien tam. Dabar aš ateinu į biblioteką kaip į namus.”)

4. BIBLIOTEKOS LANKYTOJAI: LANKYMASIS BIBLIOTEKOJE IR NAUDOJAMŲ PASLAUGŲ SPEKTRAS

Kokybinio tyrimo metu taip pat buvo siekiama įvertinti kaip bibliotekos darbuotojų ir kitų suinteresuotų grupių lankymosi bibliotekoje tendencijų vizija iš tiesų atliepia pačių lankytojų patirtis. Su įvairių projektų dalyviais, skirtingo amžiaus žmonėmis buvo diskutuojama ne tik apie tai, kokia jų akimis yra biblioteka ir kaip ji keičiasi, tačiau ir kokie yra jų lankymosi bibliotekoje įpročiai, motyvai.

4.1. Bibliotekos lankytojų charakteristikos ir lankymosi bibliotekoje įpročiai (kriterijai 2.1 ir 2.2)

Diskusijose ir interviu metu savo asmenine patirtimi dalinęsi bibliotekų įvairių projektų dalyviai patvirtina kitų tikslinių grupių įžvalgas apie tai, jog, nors bibliotekos lankytojų yra įvairių, vis dėlto pagrindinį kontingentą daugiausiai sudaro vaikai arba senjorai, mažiau pastebima jaunimo ir vidutinio amžiaus žmonių. Kalbintas jaunimas, moksleiviai teigia į biblioteką dažniausiai užsukantys po pamokų (paruošti namų darbų, pasinaudoti kompiuteriu), senjorai teigė joje daugiau apsilankantys pasiteirauti apie naujas knygas, perversti spaudos puslapius. Respondentų pasisakymai atliepia ir bibliotekų įvaizdžio bei reikšmės faktą – **dažnesnis lankymas viešosiose bibliotekose yra labiau būdingas mažesnėse gyvenvietėse, miesto gyventojai bibliotekose lankosi rečiau.**

Atsižvelgiant į tyrimo dalyvių išsakytus argumentus lankymosi dažnio bibliotekoje atžvilgiu galima išskirti keletą pagrindinių įtakos veiksnių.

- ❖ **Gyvenimo tarpsnis.** Vidutinio amžiaus projektų dalyviai teigė, jog anksčiau bibliotekoje lankėsi dažniau, tačiau darbas, kasdieniai įsipareigojimai, šeimyninis gyvenimas, ypač susilaukus vaikų, apriboja laisvalaikio galimybes („*kas savaitę tikrai neinu, nes yra mažas vaikas, mokyklos, visos kitos veiklos, įsipareigojimai. Bet jau užbėgti poros savaitžių bėgyje, būtinai.*“)
- ❖ **Sezoniškumas.** Šis faktorius itin reikšmingas kaimiškose gyvenvietėse, kadangi vasaros laikotarpiu žmonės teigia daugiau laiko besistengiantys praleisti gryname ore, atsiranda ir lauko, sodo darbų („*kol yra sniego, tai aš pastoviai bibliotekoje, bet vasarą norisi daugiau gamtoje pabūti, daržų pasirūpinti reikia.*“)
- ❖ **Fizinis atstumas.** Kuo biblioteka labiau nutolusi nuo namų, tuo apsilankymai retesni ir, priešingai, jeigu ji visada pakeliui, užsukama žymiai dažniau – ne tik perskaitytų knygų apkeisti, tačiau ir („*tiesiog pasižiūrėti kas naujo, gal paroda kokia.*“)
- ❖ **Renginių, edukacinių veiklų pasiūla.** Nors nemaža dalis žmonių bibliotekose lankosi vien pasikeisti perskaitytas knygas, tyrimo metu surinkta informacija taip pat leidžia teigti, jog bibliotekos organizuojami įvairaus pobūdžio renginiai, edukacinės veiklos yra labai svarbus aspektas bibliotekoje, traukiantis lankytojus į šią viešąją įstaigą („*užeinu į biblioteką į mėnesį tai tikrai vieną kartą, jeigu ne dažniau, kartais ir dažniau. Priklauso, aišku, nuo renginių, kurie yra organizuojami*“; „*Pagrindas knygų, bet irgi ir aptariam tas knygas, ir pokalbių pasiilgstam. Renginiuose kas be ko mėgstu dalyvaut. Kultūrinai renginiai man labai svarbu. Kaime jie sunkiau pasiekiami.*“)

4.2. Lankymosi bibliotekoje motyvai, žinomos ir naudojamos paslaugos (kriterijai 1.2 ir 2.3)

Tyrimo dalyvių manymu, esminė bibliotekos paslauga – knygos, todėl būtent **literatūros šaltiniai, laisvalaikio skaitiniai** neretu atveju įvardinami kaip **pagrindinė lankymosi bibliotekoje priežastis** („ateinu pasiimti knygą“; „pirminė, pagrindinė bibliotekos funkcija – knygos. Tam biblioteka ir yra sutverta.“) Taigi įvairios formos ir žanro spaudą taip pat galima būtų išskirti kaip bibliotekos paslaugą, turinčią paklausą plačiausioje lankytojų grupėje – tiek grožinė, tiek mokslinė, specifinė literatūra ir netgi periodinė spauda, turi savo skaitytojų ratą („bibliotekoje visko gali rasti, knygoms kokios tik reikia,“ „dabar periodiką retai kas užsisakinėja, bet bibliotekoje visada rasi.“)

Elektroninės paslaugos ir išteklių, specifinė programinė įranga taip pat buvo įvardinta kaip reikalingos ir naudojamos paslaugos. Dalyviai teigė bibliotekoje esančių kompiuterių, viešos interneto prieigos dėka galintys atlikti kasdienes darbus - susimokėti mokesčius, patikrinti elektroninį paštą („einu prie kompiuterio kažką padaryti, atsispausdinti,“; „einu mokesčius susimokėti. Yra žmonės, kurie užsiregistravę darbo biržoje, tai jie ten savo registraciją pratęsia“) Bibliotekos dėka taip pat tampa pasiekiamos įvairesnės priemonės, programinė įranga, suteikianti galimybę ugdyti tam tikrus įgūdžius („Bibliotekoj yra kompiuteriai ir yra įvairios programos.“)

Tyrimo dalyvių nuomone, **pagrindiniai kompiuterių bibliotekose vartotojai – vaikai ir suaugę, kurie dėl finansinių apribojimų negali sau leisti įsigyti kompiuterio**. Tie, kurie turi tokią galimybę namuose, tvirtino besistengiantys atsakingai vertinti šią paslaugą ir neužimti kitam labiau reikalingos vietos („bibliotekoje nėra tiek kompiuterių, kad turėdamas savo namuose eitum ir užsėstum dar vietą to, kuris namuose neturi galimybės ir neturi to kompiuterio“; „matau visą laiką, pavyzdžiui, tokią vieną moterį, senjorę, ir jiniai visada ateina į dienos pabaigą ir iki bibliotekos darbo pabaigos sėdi. Vien dėl to, kad jiniai jo neturi namuose, bet labai mėgsta spręsti kryžiažodžius, dalyvauti kryžiažodžių konkursuose ir jai reikalinga rinktis informaciją internete.“) Svarbu paminėti, jog kompiuteris viešojoje bibliotekoje tiek jaunimo, tiek vyresnių žmonių tarpe suvokiamas kaip informacinis, o ne pramoginis šaltinis ir todėl žaidžiantiems kompiuteriu vaikams negailima kritikos dėl to, jog vaikų žaidimas kompiuteriais kitiems lankytojams atrodo kaip bereikalingai išnaudojama darbo vieta („duočiau kompiuterius normaliems žmonėms, kas nori informacijos. Koks tikslas vaikam durniuot su tuo šaudau gaudau. Tai yra tas šalutinis faktorius paslaugos,“; „ten neprieisi prie kompiuterio, nes visą laiką mokinukai žaidžia.“)

Jaunimo tarpe biblioteka traktuojama kaip **patraukli erdvė darbui ir mokymuisi**. Taip yra dėl to, kadangi WI-FI prieiga suteikia galimybę patogiai dirbti savu kompiuteriu, o bibliotekoje yra sutelkta daug įvairiausio pobūdžio šaltinių, kuriuos galima rasti vienoje vietoje ir prireikus jais laisvai naudotis („viskas vienoj vietoj. Jeigu reikės man knygoms, tai netoli galiu ateiti, pasiimti, susirasti. Arba netgi pasiklausti pačių bibliotekininkių, jeigu kas man neaišku bus ir reikės man jų pagalbos“; „mano dukra eidavo rašyti darbus, nes yra galimybė pasinaudoti ir literatūra, ir periodika, ir tuo pačiu sėdėti ten ir darbą daryti.“)

Sprendžiant iš respondentų pasisakymų, į biblioteką einama ir **intelektualiai praliesi laisvalaikį** („praeinu pasižiūrėti, gal paroda kokia nauja. Palangoj pas mus labai daug visokių meno darbų – vis keičia, vis atnaujina“), **„pasišmonėti“** („pagrindas bibliotekoje knygos, bet irgi - ir aptariam tas knygas, ir pokalbių pasiilgstam. Renginyje kas be ko dalyvaut. Ir tokiam pasidalinimui, pasikalbėjimui. Kažką aptari su bibliotekos vedėja, apsikeiti nuomonėmis.“) Neretai, ypač mažesniuose miesteliuose ir kaimuose bei tarp vyresnio amžiaus žmonių biblioteka tarnauja kaip **bendraminčių susibūrimo vieta** („mūsų kompanijai biblioteka yra klubas. Mes joje susirenkame, pasiskiriame susitikimus, susiplanuojame kažkokias pramogas. Mes ten darome filmus, skaitome ir t.t. Tai mūsų klubas.“)

5. BIBLIOTEKOS PERSONALO VERTINIMAS

Kaip jau minėta praeitame skyriuje, bibliotekų darbuotojai daugiausiai matomi kaip **ašis, aplink kurią sukasi biblioteka**. Šio skyriaus tikslas išsiaiškinti, kaip tyrimo dalyviai vertina bibliotekininkų atliekamą darbą, kokios to priežastys bei kokius lūkesčius „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyviai turi šiandienos bei ateities bibliotekų darbuotojams.

5.1. Bendravimo įgūdžiai, asmeninės bibliotekininko savybės

Bendrai tyrimo dalyviai bibliotekininkus ir jų darbą viešosiose bibliotekose vertina tikrai pozityviai. Paklausti apie tai, koks jiems atrodo šiandieninis bibliotekininkas, respondentai pirmiausiai linkę išskirti šios įstaigos darbuotojų **mandagumą, paslaugumą** („*aš manau, kad abi bibliotekininkės pas mus labai geros, abi labai mandagios, visą laiką šypsosi, geros nuotaikos, pasisveikina - na, labai smagu.*“) Tyrimas atskleidė, jog **būtent bibliotekos darbuotojų paslaugumas yra labai svarbus faktorius, skiriantis šiuolaikinę bibliotekininką nuo senojo, „tradicinės“ bibliotekos darbuotojo** („*dabar biblioteka labai pasikeitusi: ir kultūringai aptarnauja, ir knygas pasiūlo, padeda išsirinkti. Anksčiau tai numeta knygą ir viskas.*“)

Tyrimo dalyviai taip pat tvirtina, kad savo pagrindinę funkciją, tai yra skaitytojų aptarnavimą, bibliotekininkai šiandien iš tiesų atlieka labai gerai. Jie **geba ne tik išklausti, bet ir suprasti skaitytojo poreikius**, į lankytojų klausimus nežiūri atsainiai, o stengiasi nuoširdžiai padėti („*labai malonūs ir padedantys. Nėra taip, kad tu turi pats sužinoti viską. Bibliotekininkės labai maloniai pasiūlo tuos pačius kūrinius, užtenka duoti užuominą, apie ką nori paskaityti, ir tau kūrinius tiesiog sudeda. Belieka pasižiūrėti, kuris labiau krenta į akį. Čia tas pats, kas internete – ko norėjai, Google parašei ir radai. Tai čia tas pats beveik.*“)

Glaudus ryšys tarp bibliotekininko ir pačios bibliotekos įvaizdžio ypatingai išryškėja mažesniuose miestuose bei kaimo vietovėse. Jose bibliotekininkas respondentų giriamas už tai, jog šiltai priima, pas bibliotekininką galima ateiti ne tik pasinaudoti standartinėmis paslaugomis, bet ir tiesiog praleisti laiką, pasėdėti, pasišnekučiuoti, pabendrauti. Didelė dalis respondentų tvirtina, jog bibliotekininkai – **šilti, bendraujantys** ir būtent tai kuria jaukią, atvirą biblioteką vietos bendruomenei („*kaip kaimo bibliotekos lankytojas matau, kad esminį toną duoda jos darbuotojos. Jos jau 10 metų nesikeičia, bet ir gerai. Jos šiltai bendrauja, kiekvieną pakalbina. Kai tik užsuka žmogus, ypač jei nematytas, bibliotekininkės tuoj arbatėlės užkaičia, švelnų žodį ir nukreipia kur jiems reikia, žmonės taip integruojami į bendruomenę per biblioteką.*“)

Dar vienas svarbus mažesniųjų miestelių bei kaimų ypatumas – bibliotekininkas, ypač senjorų, neretai suprantamas netgi kaip **psichologas**, kuris vertinamas už tai, jog su juo galima išsikalbėti, jam galima išsipasakoti („*man yra dvi bibliotekos - viena yra čia, kur daugiau knygų, kitoje nueinu pasikalbėti, pasitarti. Ten manęs visada paklausia, ką naujo parašei, ten nueinu atsiverti, atsisėsti, pakalbėti.*“)

Tyrimo dalyviai supranta, jog įvairiausių lankytojų emocijų išklausymas ir psichologiniai pašnekesiai neįeina į tiesiogines bibliotekos darbuotojo pareigas, todėl nemaža dalis akcentuoja vertinantys **bibliotekininkų kantrybę** („*pas mus kaime bibliotekininkai kaip dvasiniai mokytojai ar kunigai. Ateina senelė 70 ar 80 metų ir dejuoja puse valandos, o bibliotekininkė klauso. Ką daryt? Suprast reikia.*“) Bibliotekininkų kantrybė pabrėžiama ir **užsiimant su didelę laiko dalį bibliotekoje praleidžiančiais vaikais** („*tą žmogų, kuri sėdi prie vaikų, tai reikėtų apdovanot už kantrybę*“), ir **IKT įgūdžių stokojančiais žmonėmis** („*esu mačiusi ir man tai yra gražu, kai turi kantrybės parodyti senam žmogui, kuriam kartais kompiuteris atrodo kaip devintas pasaulio stebuklas ar ten aštuntas. Kantrybė nesvietiška, žinot, kaip ir su vaikais. Su senais irgi reikia turėti kantrybės.*“) Kalbant apie vaikus, bibliotekininką norima pagirti ir už tai, jog jis vaikų skyriuje **neretai prisiima savotišką auklėtojo vaidmenį** – skaito, piešia, padeda vaikams paruošti pamokas, o kartais

net ir pamaitina („mūsų vaikų skyriaus bibliotekininkės tai yra visų galų meistrės. Aš nežinau, ko jos neveikia ten, tikrai. Ir pamaitina vaikus... Kaip mamos jos ten prižiūri juos, užsiima.“)

Nemaža dalis respondentų pastebi šiuolaikinio bibliotekininko **veiklumą**. Anot jų, tai, jog plečiasi bibliotekos funkcijos ir paslaugų pasiūla, yra didelis žmogiškojo faktoriaus nuopelnas, didele dalimi bibliotekininko asmeninio darbo rezultatas. Respondentai supranta, jog augant visuomenės poreikiams, modernėjant bibliotekai auga ir reikalavimai bibliotekininkui, todėl bibliotekininkus **reikėtų pagirti ir už pastangas spėti su laiku, prisitaikyti prie besikeičiančios situacijos** („už norą keistis, pasiryžimą. Yra sudėtinga su laiku spėti. Sveikintinas noras, jeigu žmogus yra nusiteikęs pastangas parodyti“). Antra vertus, dalis respondentų teigia, jog bibliotekininko iniciatyva nebūtinai susijusi su bibliotekininkui primestomis užduotimis ir reikalavimais, nes gebėjimas vystyti įvairias veiklas bibliotekoje yra veikiau konkretaus žmogaus asmeninės savybės („su vaikais šiai žiemai darė iš karoliukų eglutę. Bibliotekininkei tikrai nebūtinai tai daryt, bet tai jos vidinis kūrybingumas ir poreikis. Mergaitės lėkė po pamokų ir su didžiausia meile darėsi sau papuošalus. Fantastika.“)

5.2. Bibliotekininkų naudojimosi IKT konsultavimo įgūdžiai (kriterijus 8.3)

Bibliotekininkų naudojimosi IKT konsultavimo įgūdžius tyrimo dalyviai vertina teigiamai. Anot respondentų, bibliotekininkas ne tik moka naudotis svarbiausiomis bibliotekoje esančių technologijų funkcijomis, bet ir puikiai **geba atsakyti** į pagrindines besinaudojančiųjų kompiuteriais ar kita technologine įranga užklausas, **pakonsultuoti**. Žinoma, pasitaiko atvejų kai bibliotekininkas kažko nemoka ar nesupranta, tačiau tai yra bendražmogiška ir suprantama („gali būti tokių dalykų, bet čia natūralu. Kad kažkurioje vietoj ar kažko nežino, tai yra visai normalus, žmogiškas dalykas.“) Galiausiai – **bibliotekininkas, dalyvių nuomone, ir neturi būti IT specialistas** („nebūtina viską bibliotekininkams priimt. Užtenka ir taip kiek savęs atiduoda“; „mano nuomone, bibliotekininkui gal nelabai būtina išmanyti visas technologijas, turėtų būti atskiri specialistai, kurie galėtų tom technologijom užsiimti.“) Taigi, nors pasakodami apie savo lūkesčius bibliotekininko kompetencijoms modernėjančiose bibliotekose, respondentai neteigia, jog naudojimosi IKT konsultavimo įgūdžiai bibliotekos darbuotojams yra nereikalingi, vis dėlto vyrauja nuomonė, kad tokiam bibliotekininkui, koks jis yra šiandien, turėtų pakakti elementarių žinių apie tai, kaip naudotis bibliotekoje egzistuojančiomis technologijomis. Iš esmės, **bibliotekininkas turėtų koncentruotis į tai, jog nenukryptų nuo savo tiesioginių pareigų (skaitytojo aptarnavimo), o sudėtingesniu, rimtesniu naudojimosi IKT konsultavimu galėtų užsiimti atskiras specialistas** („kad vienas ir tą, ir tą išmanytų, sunku įsivaizduoti. Turi būti specializacija – vienas giliai išmano knyginę dalį, kitas – kompiuterines – duomenų bazes žino, elektroninės bankininkystės, draudimo klausimais pakonsultuoja. Vienas išminčius su kompiuterine technika padėtų, kitas – su popierine.“)

5.3. Bibliotekininkų mokymų, edukacinių veiklų vedimo įgūdžiai

Sprendžiant iš tyrimo metu surinktos medžiagos, bibliotekos darbuotojai dažniau lankytojams veda bendresnio pobūdžio paskaitas, kompiuterinius mokymus, kūrybinius užsiėmimus, o gilesnio dalyko žinių išmanymo reikalaujantys mokymai yra dažniau vedami kviestinių lektorių. Tie tyrimo dalyviai, kuriems yra tekę dalyvauti bibliotekininko vedamose veiklose, bibliotekininko įgūdžius vertina pozityviai. Anot respondentų, bibliotekininkai į užsiėmimus ateina pasiruošę, mokymuose ar paskaitose naudoja įvairias pagalbines priemones („bent jau mūsų bibliotekininkė, aš manau, kad geba. Ji turi skaidres, su visokiais pavyzdžiais. Manau, kad ką ji pasakojo, žmonėms vis tiek įlenda į galvytes ir suprantam.“)

Nors kai kurie respondentai išreiškė nepasitenkinimą, jog bibliotekininkas mokymų metu jiems skyrė nepakankamai dėmesio, kiti, priešingai - tvirtino buvę maloniai nustebinti bibliotekininkų geranoriškumo atsakant į klausimus net ne užsiėmimo metu. Dalis tyrimo dalyvių pastebėjo, jog bibliotekininkui sunkiau sekasi išdėstyti specifinių dalyko žinių reikalaujančią medžiagą, jei jis nėra dalyko specialistas, o tik apmokytas suteikti žinias kursų lankytojams („aš manau, kad tai gali daryti žmogus, kuris jau yra susijęs su tuo. Apie tą filmų kūrimo programą pasakojo kitas žmogus, kuris, kaip aš supratau, turi patirties ne tik gyvenimiškos bet ir profesinės. Jam visai kitaip išėjo pateikti medžiagą. Jis išsamiai mokėjo paaiškinti, parodyti. Bibliotekos darbuotoja, kuri mokė apie Photoshop ir Corel Draw, kaip supratau, kažkiek dirbusi su tomis programomis, bet gal irgi neužteko laiko įsisavinti mokymams, kad perteiktų tas žinias. Man pasirodė per mažai kompetencijų vedančiam.“) Tęsiant mintį apie bibliotekininko kompetencijas vesti įvairius mokymus, **respondentai mano, jog bibliotekininkui pakanka kompetencijų suteikti dalyko žinių baziniame etape** („jei mūsų būtų buvę dideli reikalavimai, gal būtų kitaip, bet kai mes pradžiamoksliai, tai mums užteko“), arba, kitaip tariant, pakloti pamatus tolesniam mokymuisi („žinot, čia toksai dalykas, kad reikia pradmenis turėti, o paskui jau klausimas kiek tu dirbsi, kiek panaudosis – jau kada žinai tuos pagrindus, tai gali eiti toliau.“)

Apibendrinant tyrimo dalyvių patirtis bei išsakytas mintis, galima daryti išvadą, jog bibliotekininkų mokymų, edukacinių veiklų vedimo įgūdžių vertinime atsispindi panaši tendencija – **tyrimo dalyviai nelinę stipriai kvestionuoti bibliotekoje teikiamų nemokamų kursų, jie vertinami kaip savaiminis „gėris“.**

5.4. Lūkesčiai bibliotekininko kompetencijoms

Kalbant apie bibliotekininko kompetencijas ateityje, praktiškai visi respondentai sutiko, jog augant šiuolaikinės visuomenės poreikiams, atitinkamai auga ir lūkesčiai bibliotekininko darbui. Vis dėlto, retas respondentas galėjo įvardinti konkrečius gerintinus bibliotekininkų įgūdžius. Kai kurie respondentai jaunimo tarpe iš konkrečių uždavinių bibliotekininkui fragmentiškai minėjo **kompiuterines žinias, įtvirtintus naudojimosi IKT konsultavimo įgūdžius**. Žodis įtvirtintus čia paminėtas neatsitiktinai, kadangi tyrimo dalyviai teigia jau dabar pakankamai gerai vertinantys bibliotekininko kompetencijas šioje srityje, tačiau ateityje norėtųsi matyti šią kompetenciją stiprią visų (be amžiaus ar kitų išimčių) darbuotojų tarpe („senesnėms bibliotekininkėms yra sunkiau kažkiek naudotis tuo internetu ir kompiuteriais;“ „kadangi dabar biblioteka yra visapusiška, kai nebėra tik knygos, manau, kad bibliotekininkas turėtų jau kažkiek daugiau išmanyti apie kompiuterius, apie tai, kaip atsispausdinti tam tikrus dalykus, nes dažnai žmonės spausdina, matau.“)

Kiti atsiskleidę lūkesčiai labiau susiję su asmeninėmis žmogaus savybėmis, požiūriu į darbą, bendru nusiteikimu. Ateities bibliotekininkas turi būti **išsilavinęs, intelektualiai išprusęs**. Tik intelektualiai išprusęs žmogus gebės suprasti ir tinkamai valdyti savo fondą, taip pat įsigilinti į skaitytojų poreikius ir visapusiškai juos atliepti („turėtų būti aukštos kultūros žmogus ir išprusęs visose srityse. Jei tu sėdi kokiuose informaciniuose fonduose, turi pats žinoti daug ką, nes įvairūs žmonės ateina ir tų paslaugų įvairių prašo. Jeigu tu pats nelabai susigaudai savo srityje, tai yra sunku susikalbėti ir patenkinti poreikius tų ateinančių žmonių.“)

Mažųjų miestų ir kaimų gyventojai ypatingai akcentuoja **bibliotekininko gebėjimus dirbti su žmonėmis**, bendrauti, būti jautriam žmogui, turėti psichologinių žinių („jei bibliotekininkas ateis, sakys turiu diplomą ir galiu dirbti - čia dar ne viskas. Svarbu, koks yra žmogiškumo bagažas. Pagrindinis faktorius - žmogus privalo būti šiltas, jautrus atėjusiam, sutiktam žmogui. Geras psichologas, pirmiausia. Jie ten taip gražiai bendrauja – žino kiekvieno vaiko vardą, kur ir kaip gyvena, kaip sekasi.“)

Nors labiau fragmentiškai, tačiau taip pat metu minėtas **pritaikymo prie besikeičiančios visuomenės, lankstesnio požiūrio poreikis**. Anot jų, bibliotekininkai turėtų būti mokomi naujo požiūrio į lankytoją, galbūt labiau paremto vartotojo – paslaugų tiekėjo santykiu („gal jiems irgi reikėtų tokio kitokio požiūrio į klientą. Vyresni žmonės vis tiek kitaip iš tų senų laikų supranta, o bibliotekose tikrai daugiau yra vyresnio amžiaus žmonių.“) Besikeičiant bibliotekos lankytojų kartomis, darbuotojams derėtų suvokti ir jų poreikių skirtumus, gebėti prie jų prisitaikyti („Gal reikėtų papildomai kokių mokymų, specifinių – gal bendravimo, 2 kartos suvaldymo ir jų norų tenkinimo. Tas laikas greitai bėga ir kompetencijų reikia įgauti, tobulinti, psichologiškai rengtis tam.“)

6. NAUJOS BIBLIOTEKOS PASLAUGOS IR PROJEKGINĖ VEIKLA

6.1. Naujos bendruomenės poreikius atitinkančios paslaugos (kriterijus 3.2)

Paradoksalu, tačiau bibliotekose per pastaruosius porą metų atsiradusias naujoves pastebėjo ne visi „Bibliotekos pažangai 2“ projekto metu sukurtų paslaugų vartotojai. Taip yra veikiausiai dėl kelių priežasčių: pirma, **ne visi tyrimo respondentai yra reguliariūs viešųjų bibliotekų lankytojai**, antra, **ne visi lankytojai projekto rėmuose sukurtas paslaugas priskiria naujoms paslaugoms**. Remiantis tąja respondentų dalimi, kuri per pastaruosius du metus pastebėtas naujoves įvardino, **galima išskirti šias naujas, respondentų dėmesį atkreipusias, paslaugas:**

- ❖ **Naujos technologijos bibliotekoje** (3D spausdintuvas, išmaniosios lentos, multimedija):

„tokie kaip liečiamieji ekranai, nežinau kaip pavadinti“

- ❖ **Kultūriniai renginiai** (susitikimai su rašytojais, knygų pristatymai, susitikimai su žymiais žmonėmis, parodos):

„galbūt tik dabar pradėjau domėtis ar atkreipti dėmesį, bet man pasirodė, kad dabar daugiau organizuojama parodų, susitikimų su rašytojais, knygų pristatymų, susitikimų su žymiais rajono, respublikos žmonėmis“

- ❖ **Įvairūs mokymai bei kursai** (kompiuterinio raštingumo, programavimo, naudojimosi įvairiomis specifinėmis kompiuterinėmis programomis, technologijomis, kalbų):

„kalbų mokina“

„atsirado visų tų naujų paslaugų, pavyzdžiui, kaip fotografijos kursai“

- ❖ **Tematinės, laisvalaikui arba specifinėms tikslinėms grupėms skirtos erdvės** (pvz., jaunimui skirta erdvė, muzikos erdvė, erdvė skaitymui):

„dabar bibliotekoje foteliukuose galima pasisėdėti ir pasiskaityti knygas. Anksčiau neteikė tokios paslaugos“

„atsirado išmanioji jaunimo erdvė, kuri yra mano nuomone labai gera, nes ten gali ateiti pabendrauti“

- ❖ **Interaktyvūs užsiėmimai, kuriuose panaudojamos įvairios technologinės priemonės arba yra išeinama už bibliotekos ribų** (pvz., robotika, žalingų įpročių prevencinės paskaitos su simuliacine technika, žaidimai panaudojant technologijas ir t.t.):

„buvome kviečiami į paskaitas su naujomis priemonėmis. Buvo galima išbandyti ir užsidėti akinius, su kuriais lyg apsvaigęs nuo alkoholio esi. Tokia nauja moderni priemonė“

„pastaruju metu vis kokias išmaniąsias programėles, telefonus labai įjungia į žaidimą.“

❖ **Online transliacijos ir seminarai:**

„tiesioginis tiltas – online seminarai. Pasako kurią valandą bibliotekoje vyks tas renginys ir visos bibliotekos jeigu nori, pasijungia ir žiūri. Lektorius – ekrane, o mes ateiname į biblioteką“

Šias naujai atsiradusias paslaugas bibliotekose tyrimo dalyviai vertina labai pozityviai. Anot jų, naujosios paslaugos yra šiuolaikiškos, reikalingos bendruomenei. Jos **padeda supažindinti visuomenę su inovacijomis** („ar kada nors būtume galėję pagalvoti, kad bibliotekoje bus galima spausdinti 3D spausdintuvu?“), skatina **jus užimtumą, veiklumą** („užimtumą padidina, padeda pritraukti vaikus, kad nesibarstyty gatvėmis, o kažką į galvą naudingo įdėtų“), **intelektualinę pažangą** („aš manau, kad kiekvienas mokymasis ir visuomenės mentalitetą kelia, nes pradedi plačiau žiūrėti į gyvenimą“), **suburia žmones bendravimui ir padeda pritraukti tam tikras visuomenės grupes į bibliotekas** („kai buvo šis projektas labai daug norinčių buvo. Buvo bibliotekoje būrelis, užsirašė apie 20 žmonių. Tie, kurie iš kaimų suvažiuoja, nėra eję į mūsų biblioteką. O tie mokymai juos pritraukė ir jie dabar netgi lankosi joje“).

6.2. Informavimo apie bibliotekos veiklą priemonės ir jų vertinimas

Apie bibliotekose vykdomus projektus dalyviai teigė sužinoję įvairiais informaciniais kanalais: pamatė skelbimą bibliotekos lange, gavo kvietimą elektroniniu paštu, gavo skrajutę, perskaitė skelbimą vietos laikraštyje, Facebook paskyroje, bibliotekos internetinėje svetainėje, projekte dalyvauti pasiūlė pažįstamas, mokytojas, pats bibliotekininkas. Nors informavimo apie projektus priemonės atrodo gana plačios, tyrimo duomenys parodė, jog **informacijos sklaida apie įvairius renginius, projektus bibliotekose nėra vienodai aktyvi**. Dėl vietos specifikos mažesniuose miesteliuose ir kaimuose projektų dalyviams nebuvo sunku informaciją apie projektą pastebėti bibliotekos „lange“ („apie šį renginį sužinojau iš stendo, kuris buvo iškabintas prie įėjimo. Pro šalįėjau, pažiūrėjau ir nusprendžiau sudalyvaut“), į jaunimui skirtus mokymus bei kursus neretai kvietė su biblioteka bendradarbiaujantys mokytojai („informatikos mokytojas pakvietė“), o apie labiau specifiskus, ilgesnės trukmės projektus dalyviai sužinojo tiesiogiai iš bibliotekos darbuotojo („iš savo bibliotekininkės išgirdau. Tiesiog paskambino visiem vaikam praktiškai, ir pasiūlė sudalyvauti.“) Respondentai mažesniuose miestuose tvirtina, jog informaciją (tiek apie „Bibliotekos pažangai 2“ projektus, tiek apie kitas bibliotekoje vykstančias veiklas) jie gauna jiems priimtinausiais, neretai net keliais būdais ir informacijos jiems pakanka („skelbimų labai daug. Mokykla visą laiką lankstinukų atneša. Turbūt vieni per kitus perveda, primena. Nes vis tiek pagrindinėj gatvėj biblioteka – eini pro šalį, matai iškabas ir skelbimus. Galų gale jie gi turi ir savo puslapį, tai ir ten yra informacija sudėta. Informacijos užtenka.“)

Tuo tarpu visiškai kitokia situacija stebima didmiesčiuose ir vidutinio dydžio miestuose, kur informaciją apie bibliotekos vykdomas veiklas, renginius bibliotekų lankytojai gauna jos ieškodami patys („aš dar iš tų senų dinosaury, kur laikraščius skaito. Tai juose ir pasižiūriu vis kas naujo“) arba kaip tik, **atsitiktiniais kanalais** („mes sužinojom apie tą inovacijų projektą iš savo mokytojos. Bet jeigu ji nebūtų savanoriavusi, tai nežinau, ar būtume išgirdę“). Kalbant apie bibliotekų informacijos sklaidą didesniuose miestuose apskritai, **nemaža dalis respondentų apgailestavo, jog apie bibliotekos organizuojamas veiklas jie dažnai tiesiog nesužino, arba sužino per vėlai** („išgirstam faktą, kad įvyko kai jau pradeda dalintis draugai informacija. Tenka tada apgailestaut, kad anksčiau

nesužinojai.“) Ši problema ypatingai aktuali jaunimui, kurie, gyvendami nuolatiniame informaciniame sraute, tikisi iš bibliotekos lygiai tokio paties komunikacinio aktyvumo („aš pati viską susižinau tiesiog nuėjus į biblioteką, o jeigu apie kažkokius ateities renginius, tai irgi bibliotekininkai pasako jau po renginio. Bet tikrai galima plačiau skelbti – arba pačiam tinklapy bibliotekos, ar dar kažkaip... Gal ir pranešama, bet nepakliūna pastebėti.“)

6.3. Įsitraukimo į projektines veiklas motyvai

Dalyvauti „Bibliotekos pažangai 2“ projekto metu vystytose veiklose (daugiausiai mokymuose, paskaitose, įvairių kitų formų užsiėmimuose) tyrimo dalyvius paskatino:

- ❖ **Poreikis sužinoti kažką naujo, praplėsti akiratį** („norėjau kažko naujo, susiradau Robotiką;“ „ėjau taip, dėl bendro išprusimo. Kitą sykį gal visiškai nesigilinus į pavadinimą net, tiesiog užkabina mane ir aš pasuku ten pasiklausyti“)
- ❖ **Galimybė nemokamai įgyti konkrečių, dalyko žinių** („aš pats ruošiausi mokytis visų šitų dalykų. IT technologijos patį traukia, o čia dar nemokamai mokina“)
- ❖ **Noras prablaškyti, pajvairinti kasdienybę** („ai, galvoju, laiko turiu, galiu nueiti“).

Vis dėlto, be asmeniniu poreikiu paremtų motyvų, pastebimos ir tam tikros **socialinės aplinkybės**, turinčios įtakos žmogaus pasirinkimui dalyvauti bibliotekų organizuojamuose projektuose. Dalis respondentų atskleidė, jog bibliotekos organizuojamomis veiklomis susidomėjo dėl **pasikeitusios socialinės padėties** (išėjimas į pensiją, bedarbystė, motinystės atostogos). Ši užimtumo spragą atverianti socialinė padėtis „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvius į veiklas atveda ne tik dėl siekio prasmingai ją užpildyti, tačiau taip pat dėl **poreikio realizuoti save iš naujo saugioje socialinėje aplinkoje** („aišku, turint daugiau laiko ir į renginius kitaip žiūri. Iškritęs iš darbo rinkos, tuose renginiuose tu ieškai kitos aplinkos, kitokio požiūrio, kitokių žmonių, kitokio rato. Nes tau išėjus iš darbo nutrauki ryšius su ta darbovieta ir tais žmonėmis, kurie ir toliau sukasi savo rate. Bibliotekoj, kitas ratas, kiti žmonės. Galbūt yra galimybė tau surasti kitoj aplinkoj kitokius interesus ir kitokios veiklos.“)

Mažesniuose miesteliuose, kaimo gyvenvietėse bibliotekų organizuojami kursai, užsiėmimai ar įkurtos laisvalaikio erdvės **yra neretai vienintelė įdomesnė užimtumo ar laisvalaikio praleidimo alternatyva**. Žinoma, negalima teigti, jog projekto metu sukurtos naujos paslaugos domina išimtinai visą mažesniųjų miestelių ar kaimų bendruomenę, tačiau ta jos dalis, kuri pateko į šio tyrimo imtį, yra neabejotinai labiau suinteresuota kokybiškesnio, intelektualiai angažuoto laisvalaikio pasiūla („greičiausiai todėl, kad Anykščiai nėra didelis miestas, jaunų žmonių nėra tiek daug. Tuo labiau, mano draugai kaip ir dirba bibliotekoj. Tai aš nuo pat atidarymo atsiradau toj erdvėj ir pradėjau ten užsiimti įvairia veikla.“)

6.4. Projektinių veiklų vertinimas, jų teikiama nauda

Iš visų „Bibliotekos pažangai 2“ projekto metu sukurtų paslaugų **geriausiai vertinamos veiklos, kuriose panaudojamos įvairios technologinės priemonės** (pavyzdžiui, paskaitos su simuliacine technika, žaidimai su įvairiais išmaniaisiais įrenginiais, virtualus mokymasis ir t.t.). Tokiose veiklose dalyvavę respondentai teigė buvę maloniai nustebinti įdomaus turinio pateikimo ir jautėsi itin įsitraukę į mokymosi procesą. Šio tipo veiklos ypatingai patrauklios vaikams, jaunimui, kadangi **padeda jaunimą sudominti tam tikru turiniu, technologijomis, atlieka tam tikrą profesinio orientavimo**

funkcija, o kalbant apie netiesioginę naudą, **gali netgi padėti pritraukti šią tikslinę grupę į bibliotekas** („su virtualiu egzaminatorium tikrai žymiai lengviau ir įdomiau mokytis;“ „pradžioje vaikai nori dalyvauti visur. Bet jei nežinoma - į antrą užsiėmimą jau neateis. O su technologijomis kiek buvo, tai tie, kurie dalyvauja, papasakoja savo draugams ir draugai ateina, klausia ar galima ir man, kada bus? Vaikams labai įdomu viskas, kas susiję su technologijomis“ – praktiniai užsiėmimai su 3D spausdintuvu.)

Labai teigiamai vertinami ir kiti **intelektinio – pažintinio – kūrybinio pobūdžio užsiėmimai**, tokie kaip įvairios kraštotyrinės ekspedicijos, sveikos gyvensenos, asmeninio tobulėjimo propagavimo paskaitos ir mokymai, kūrybiškumą lavinantys užsiėmimai. Pasak tyrimo dalyvių, tokios veiklos bibliotekose yra **puiki neformalaus ugdymo praktika, įdomi laisvalaikio praleidimo forma, proga susiburti bendraminčiams, realizuoti save** („na, visų pirma, tai stiprina bendruomenės ryšius, ko gero, neleidžia užsisėdėti namie. Tada, sakyčiau, plečiasi žmonių akiratis, vis tiek jie sužinome kažko naujo.“)

Įvairūs IKT mokymai bei kursai (kompiuterinių įgūdžių, kompiuterinių programų, vaizdo technologijų, programavimo, verslumo, kalbų), kuriuos bibliotekose lankė respondentai, visumoje taip pat vertinami pozityviai. Tyrimo dalyvių manymu, tai puiki **alternatyva mokamiems to paties turinio kursams**, o šių bibliotekose organizuojamų kursų dėka **galima gauti dalyko žinių** („šitokios kainos dabar kai pagalvoji, o mes veltui, vietoj“ – elektroninės bankininkystės mokymai; „patiko. Ko nežinojom – sužinojom. Kartais vieni iš kitų, kai jau nebespėja tos vadovės, nes reikia praeiti kursą į dieną dviejų valandų. Bet tikrai patiko. Toks lengvas atviras mūsų ratas susirinko. Ir tos pačios mokytojos labai geros, išmano ką sako ir moka su žmonėmis dirbti“ – kompiuterinio raštingumo mokymai.)

Vis dėlto, kursus bei mokymų lankymo patirtį bibliotekose palankiau įvertino vyresni tyrimo dalyviai, senjorai. **Jaunimo ir vidutinio amžiaus respondentų tarpe girdėjosi daugiau nuomonių, jog mokymai bibliotekose palietė esminę, bazinę, neretai jau žinomą informaciją** („buvo įdomu, bet aš jau beveik viską žinojau, tai daug naujo ir neišmokau“ – kompiuterinės grafikos programų mokymai). Kai kurie kursų dalyviai, kuriems IKT mokymuose teko būti mišriose grupėse, išreiškė nusivylimą, jog **dėl nevienodo susirinkusių žmonių mokymosi tempo bei naudojimosi IKT įgūdžių tobulinimosi procesas nebuvo toks sklandus ir greitas**. Didesnis nusivylimas buvo išreikštas jaunesnio amžiaus respondentų, moksleivių, kurie į grupes pateko su senjorais („jei vienas greičiau padaro, kitas – nesušigau, nesugraibo tos pelės, tai tokie ir trukdžiai, kad vieno laukiam, kol jis susitvarkys.“ – kompiuterinio raštingumo mokymai; „susirenka vyresnio ir jaunesnio amžiaus žmonės ir tu pats netikėtai iš to noro padėti jau tampi vos ne pagalbininku įjunginėjant kompiuterius, programą. Labai daug kas vyresnio amžiaus tikrai sunkiai tvarkosi su tais kompiuteriais ir tada tu pats rezultate nieko nepadarei“ – grafinio dizaino mokymai). Vidutinio, darbingo amžiaus respondentai taip pat kaip didelį minusą akcentavo tai, kad **kursai dažniausiai vyksta darbo valandomis ir yra visiškai nepritaikyti dirbančiam žmogui** („iš tikrųjų šitas projektas turbūt orientuotas arba į nedirbančius, arba į pensinio amžiaus žmones, arba į moksleivius, kurie niekur neįstojo. Mano grupė buvo būtent tokie – bedarbis, pensininkas ir studentas, kuris turėjo laisvo laiko. Dirbančiam žmogui tai buvo neįmanomas projektas, nes jis buvo darbo dienomis ir darbo valandomis“ – vaizdo grafikos mokymai).

Didžioji projekto metu bibliotekose įkurtų **specifinėms TG skirtų erdvių** dalis yra orientuota į jaunimą, tai atsispindėjo ir tyrimo duomenyse. Kalbant apie šio tipo paslaugas su tyrimo dalyviais, galima drąsiai teigti, jog jos labai mėgstamos jaunimo („sakė eina daug žmonių per laisvas pamokas“). Visų pirma, išaiškėjo, jog specifinėms TG skirtos erdvės padeda tiesiogiai spręsti jaunimo **užimtumo (ypatingai mažesniuose miesteliuose) problematiką**. Jaunieji tyrimo dalyviai taip pat tvirtino, jog tokiose erdvėse jie gali užsiimti savo norima veikla (fotografuoti, filmuoti, rengti parodas), todėl atsiranda daugiau sąlygų **saviraiškai ir bendravimui**.

Dalyvavusieji **online seminaruose ir tiesioginėse transliacijose** juos įvertino pozityviai – tai puiki, inovatyvi paslauga, leidžianti net ir mažesniuose miesteliuose pasiklausyti gerų lektorių, autoritetingų žmonių. Šiose veiklose dalyvavę respondentai ypač džiaugėsi jų **interaktyvumu** („*tie mokymai buvo organizuojami virtualioj erdvėj. Lektoriai virtualiai ateidavo į paskaitas. Buvo pastatytas didelis ekranas. Labai gerai, kad buvo sudaryta galimybė užduoti klausimus internetu.*“) Vis dėlto, nors respondentai tvirtino, jog pati galimybė stebėti lektoriaus vedamą paskaitą atokesnėje vietovėje – sveikintina, vis dėlto, **stebėdami transliacijas vyresnieji tyrimo dalyviai jautė gyvo ryšio stoką**, teko susidurti ir su techniniais nesklandumais („*praėjusiais metais buvo J. Marcinkevičiaus bibliotekoje Prienų rajone transliuojamos laidos. Nežinau kur, bet Jiezne, Stakliškėse turbūt, Pakuonyje, Balbierišky. Šitose bibliotekose rinkdavosi žmonės ir lygiai taip pat stebėjo tas transliacijas gyvai. Tikrai mums stebint per atstumą buvo, kad kokybė pačioje pradžioje strigo. Ir vis vien, nesi arti to žmogaus, kuris pasakoja. Kartais norėtum paklausti tiesiogiai, pabendrauti, pagaliau pačiupinėti, autografo paprašyti.*“)

6.5. Projekto dalyviams aktualių gebėjimų, kompetencijų stiprinimas (kriterijus 4.1.)

Kalbant apie projekto dalyviams aktualius gebėjimus ir įgūdžius, kuriuos jie teigė įgiję įvairiuose mokymuose bei neformaliojo ugdymo paskirtį atliekančių užsiėmimų metu, pirmiausiai norisi išskirti jaunimą. Jaunimas teigė, jog tuos mokymuose, kuriuos jie lankė (3D modeliavimo, planšečių, robotikos, programavimo, fotografavimo, filmavimo ir montavimo, kompiuterinės grafikos) jie **atitinkamai įgijo arba įgavo daugiau dalyko patirties**. Šalia tiesioginės mokymų suteiktos naudos, kai kurie pastebėjo šalutinę – mokantis dirbti įvairiomis programomis, dirbant kompiuteriu pagerėjo jų **anglų kalbos įgūdžiai** („*na, iš dalies ir anglų kalba gerėja, nes viskas vyksta ta programa anglų kalba. Logaritmai anglų kalba, viskas su anglų kalba surišta.*“) Įvairiose viktorinose dalyvavusieji bei virtualiomis mokymosi programomis besinaudoję dalyviai teigė, jog **sustiprino savo bendrąsias žinias, kurios ypač aktualios mokantis** („*būtent egzaminams praverčia. Žymiai lengviau įsiminti visą informaciją, negu tiesiog perskaičius iš knygos sausiai klasės suole.*“) Dar viena sąlyginai netiesioginė nauda asmeniniam tobulėjimui – dalyvaujant įvairiuose mokymuose, užsiėmimuose su praktinėmis užduotimis stiprinami **bendradarbiavimo įgūdžiai** („*išmokau bendradarbiavimo. Kai idėjas kuri, kai daliniesi ir reikia išrinkti vieną geriausių, viską daryt kartu*“).

Vyresniųjų tarpe pasitaikė daugiau tokių, kurie lankė meninio lavinimo, sveikos gyvensenos, asmeninio tobulėjimo, kalbų mokymosi praktinius užsiėmimus. Visi jų teigia įgiję daugiau dalyko žinių arba praktinių gebėjimų. Vyresnių ir pensinio amžiaus žmonių tarpe šalia tiesiogiai pagilintų kompetencijų pagilėjo ir jų **socialiniai įgūdžiai** („*pažįsti kitus, daugiau informacijos sužinai. Toje pačioje auditorijoje, per tą patį renginį, turi galimybę pabendrauti su kitokiais žmonėmis.*“)

6.6. Projektų dalyvių IKT žinios ir įgūdžiai bei jų panauda už bibliotekos ribų (kriterijai 5.1. ir 5.2.)

Nors projektų dalyvių IKT žinių ir bei įgūdžių pokyčius kokybiniame tyrime objektyviai išmatuoti yra sunku, vis dėlto galima pastebėti, jog šis vertinimas skiriasi priklausomai nuo dalyvių amžiaus. Jaunimas, moksleiviai nėra linkę pabrėžti reikšmingų pokyčių šioje srityje. Kaip to priežastis galima išskirti du aspektus – viena vertus, jaunimo gebėjimai naudotis IKT technologijomis šiandien ir taip yra pakankamai aukšto lygio, o antra vertus - „Bibliotekos pažangai 2“ projekto rėmuose sukurti IKT mokymai jaunesniųjų lankytojų nuomone ir yra skirti suteikti bazinių dalyko žinių, orientuoti į vyresnę, socialiai labiau atskirtą visuomenės dalį.

Visai kitokia pozicija buvo išdėstyta vyresnių tyrimo dalyvių, senjorų, dalyvavusių bendrojo kompiuterinio raštingumo, populiariausių komunikacinių platformų (Facebook, Skype), elektroninės bankininkystės mokymuose. Absolūti dauguma šios amžiaus grupės atstovų pripažino, jog jų **kompiuterinio raštingumo žinios iki kursų buvo visiškai nulinės** („kai aš atėjau lankyti kompiuterio raštingumo kursų, namuose ilgai kompiuteris stovėjo nenaudojamas, aš tik šluostydavau dulkes“) **arba pabrėžtinai minimalios** („aš truputį gaudžiausi, kai kažkada dirbau, bet paskui nenaudojau.“) Remiantis pensininkų patirtimi, galima daryti išvadą, jog IKT kursai jiems buvo išties naudingi – jie teigė pramokę naudotis kompiuteriu, atlikti tam tikrus veiksmus internete: susikūrė elektroninį paštą, prisiregistravo Facebook, prisilietė prie elektroninės bankininkystės, išmoko registruotis pas gydytoją, apmokėti komunalines sąskaitas internetu. Dalis tyrimo dalyvių teigė įsigiję kompiuterį ir namuose šiuos įgytus gebėjimus iš tikrųjų pritaikantys gyvenime („aš pasišneku su vaikais ir laiškų parašau, paskaitau, ir Facebook'ą turiu“; „aš pradžioj ir lankiausi bibliotekoje, o paskui kai galėjau pati apsimokėti, tai jau daug ko nereikia. Apmokė bibliotekininkės, tiktai bibliotekoje įgavau šiuos pagrindus“). Kita vertus, nemaža dalis respondentų pripažino, jog įgytais įgūdžiais kasdieniame gyvenime nesinaudoja arba naudojami labai minimaliai (vis dar nedrįsta, patogiau buitinius reikalus atlikti įprastu būdu) („ir pas gydytoją registruoti išmokino. Bet aš prie pat poliklinikos, tai man nereikia“; „mokė ir išmokė gerai, bet pati nelabai drįstu mokesčių mokėti.“)

Kalbant apie IKT įgūdžių stiprinimą, svarbu paminėti ir tai, jog iš tyrimo duomenų galima apčiuopti ir socialinę – emocinę IKT įgūdžių stiprinimo teikiamą naudą. Pensininkai teigė, jog pramokę naudotis kompiuteriu **jautėsi tvirčiau, labiau pasitikintys savimi** („Susipažįsti su kompiuteriu. Šiuolaikiškos tapom. Buvo renesansas, o dabar jau avangardas.“)

6.7. Gaunamos informacijos nauda už bibliotekos ribų (kriterijus 4.2.)

Remiantis „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvių patirtimi, galima išskirti šiuos **pagrindinius projekto metu gautos informacijos praktinio panaudojimo bei pritaikymo gyvenime aspektus**:

❖ **Pranašumai mokantis:**

„mokytojas sakė, kad dalį egzamino jau turiu“

❖ **Pranašumai profesinėje veikloje:**

„kitaip pasijaučiu net ir prieš grupiokus, nes profesinėje mokykloje to dar niekas nedarė. O čia aš tiesiog atėjau į biblioteką, sudalyvavau kažkur ir jau moku“

❖ **Profesinė orientacija (jaunimui):**

„mes su drauge planuojam studijuoti robotiką. Tikėkimės, kad pavyks“

❖ **Pajvairintas laisvalaikis:**

„tie renginiai, įvairūs teminiai vakarai bibliotekoje duoda tikrai daug gero – praplečia akiratį, praturtina laisvalaikį“

„šiaip tai tiesiog būna, kad penktadienį neturiu ką veikt, tai einu ten tiesiog prastumt laiką“

❖ **Praplėstas bendraminčių, draugų ratas:**

„yra ta mūsų keturių komanda likusi, mes bandom kurti kaip tokį žaidimuką kartu“

❖ **Padidėjęs susidomėjimas skaitymu, lankymasis bibliotekoje:**

„atsiranda po to noras apsilankyti toje bibliotekoje, pasiimti knygų, šiaip, susidomėjimas padidėjęs biblioteka”

6.8. Socialiai atskirtų grupių patirtis socialinės atskirties srityse (kriterijus 6.1.)

Galima drąsiai tvirtinti, jog reikšmingiausiai „Bibliotekos pažangai 2” metu sukurtos paslaugos ir organizuotos veiklos palietė į jas įsitraukusius senjorus. Projekto metu vykdyti mokymai, organizuoti renginiai teigiamai prisidėjo tiek prie socialinės, tiek prie skaitmeninės šios grupės atskirties mažinimo. Vis dėlto, analizuojant dalyvių patirtį, labiausiai išryškėja gaunama emocinė – socialinė nauda. Senjorai, kažko besimokydami ar kažkur dalyvaudami jautėsi labiau **realizuojantys save, svarbesni, reikšmingesni** (*„ypač kada esi vyresniam amžiuje, senjoras, tai reikia save kažkur išreikšti, kadangi gyvenimas ėjo ir vienu momentu tiesiog pasijaučiau neberekalinga. Tik kai atvėriau bibliotekos duris, pas mane sugrįžo džiaugsmas, gyvenimo noras ir supratau, kad kažkam esu reikalinga.”*) Taip pat itin akcentuojamas **bendravimo, susibūrimo** aspektas leidžia kalbėti apie sumažintą vienišumo problemą (*„labai gerai, kad yra visokių amžiaus grupių, smagu, kad yra ne tik tai žmonių, su kuriais aš galiu bendrauti, bet ir mano močiutei atsiranda moterys, kurios yra vyresnio amžiaus. Žinot, kaip kitur kartais žmonės yra diskriminuojami dėl amžiaus,, o čia jie vieni kitus atranda ir papildo – yra ir jaunesnių, ir vyresnių, ir močiutė gali ir jaustis jaunesnė pati.”*) Reziumuojant išsakytas mintis, galima tvirtinti, jog šis **projektas iš tiesų reikšmingai prisidėjo prie stipresnės socialinės integracijos**.

Taip pat buvo akcentuojama **jaunimo, vaikų užimtumo nauda** – tyrimo dalyvių manymu, projekto metu sukurtos veiklos atitraukia vaikus ir jaunimą nuo „gatvės“, vaikai turiningai leidžia laisvalaikį, o ir tėvams ramiau (*„po mokyklos jie ten ir eina, kiekvieną dieną apsilanko. Ir dabar turbūt sėdi. Visada žinau kur juos rast, čia jau toli nenuėisi. Mano vaikams tai čia išsigelbėjimas yra. Ką jie ten namuose prie tų Simpsonų”).* Biblioteka naujų paslaugų ir erdvių pagrindu **skatina kažkuo prasmingai užsiimti, domėtis, įgauti naujų žinių ir įgūdžių** (*„jiems yra duota meškerė, kad jie pasigautų žuvį.”*) Fragmentiškai minėta ir tai, jog **bibliotekos organizuojamose veiklose vaikai drąsiau atsiskleidžia, kadangi jų veikla ir pasiekimai nėra vertinami pažymiais** (*„gal nelabai reikšminga, bet viena istorija: pas mus mokėsi progimnazijoje vaikinai. Jis nėra spec. poreikių, bet mokykloje nekalbėjo, valgykloje pirkdamas maistą viską rodė pirštu. Or būtent skaitykloje, vaikų bibliotekoje, aš išgirdau kaip jis kalba. Šeima rusakalbė, bet jis taip gražiai kalbėjo lietuviškai. Pasakojo savo draugam kokiam jis žaidimo lygyje, kaip jis perėjo. Kaip jau sakiau, ten visus vertina puikiai. Ką bepasakytų ar bepadarytų, visada bus įvertinti puikiai.”*)

Dar viena, netiesioginė bibliotekų projektinių veiklų teikiama nauda jaunimui, kurią pastebėjo itin didelė dalis respondentų – **šios veiklos turi potencialo pritraukti jaunimą į bibliotekas ir per tai sudominti juos skaitymu**.

7. VIEŠŪJŲ BIBLIOTEKŲ IŠŠŪKIAI, DALYVIŲ LŪKESČIAI IR ATEITIES VIZIJOS

Diskusijų ir interviu su viešųjų bibliotekų lankytojais, dalyvavusiais įvairiose projektinėse veiklose metu taip pat buvo siekiama aptarti šandienines bibliotekos silpnynes ir pasvarstyti apie galimas ateities veiklos trajektorijas. Surinkta informacija leidžia ne tik įvertinti aspektus, kuriuos reikėtų tobulinti, tačiau per probleminę prizmę taip pat geriausiai atsiskleidžia ir lankytojų poreikiai, bibliotekai keliami lūkesčiai bei jos ateities vizijos.

7.1. Viešųjų bibliotekų iššūkiai/silpnybės

Prieš apžvelgiant tyrimo dalyvių įvardintas bibliotekų problemines sritis, norėtusi akcentuoti, jog **respondentams buvo gana sudėtinga kritikuoti bibliotekas, jos buvo vertinamos itin teigiamai, kadangi teikiamų paslaugų nauda matoma kaip nekvestionuojama.** Vis dėlto, tiek miesto, tiek kaimiškų gyvenviečių, įvairaus amžiaus grupių bibliotekų lankytojai pabrėžė, jog neretai jiems **trūksta informacijos apie bibliotekoje vykdomas veiklas, organizuojamus renginius.** Ne vienas dalyvis minėjo apie renginius sužinantis atsitiktinai, nuogaštuoja, kad būtų norėjęs dalyvauti užsiėmimuose apie kuriuos sužinojo per vėlavai („*trūksta reklamos. Aš dabar pagalvoju, buvo kalbų kursai ir aš tikrai nieko nežinoju. Būčiau tikrai norėjęs dalyvauti.*“) Jaunimas ypač pabrėžė socialinio tinklo Facebook pajungimo į bibliotekos veiklų viešinimo strategijos būtinybę („*dabar apie renginius jau sužinai iš lūpų į lūpas, pasakai draugams. Bet nuorodą nusiųst internetu, Facebooku draugui būtų žymiai patogiau.*“)

Su informacijos apie vykstančius renginius ir užsiėmimus sklaidos trūkumu itin glaudžiai susijęs ir neretai **mažas renginių lankomumas.** Auditorijos nepritraukimas dalyvių akyse pats savaime tampa minusu – iš renginių tikimasi ne tik naujos informacijos, bet ir bendravimo, „*naujų veidų*“. Visgi, tiek vyresni lankytojai, tiek pats jaunimas pastebi, kad **šiandien bibliotekai vis dar sunku pritraukti jaunus žmones,** galimai - dėl jų neigiamo požiūrio į biblioteką, apatiškumo („*tikrai, pavyzdžiui paauglių tarpe, atsirastų daugiau žmonių knygų klubuose, tiesiog kažkaip nėra tokių aktyvių žmonių. Jie nesidomi tiesiog*“) ir bibliotekos negebėjimo šią poziciją keisti.

Kaimo ir mažesnių miestų bibliotekų lankytojai taip pat iškelė **bibliotekos fizinės erdvės problematiką** – jų teigimu, pats bibliotekos pastatas ir jo patalpos neretai apriboja galimybes kurti patrauklią biblioteką, kuri būtų visiems prieinama, patogi ir jauki. Pastebima, kad taip pat vis dar pasitaiko situacijų, kai **viešosios bibliotekos pastatas yra nepritaikytas žmonėms su judėjimo negalia** („*didžiulis minusas yra - renovavo bibliotekos pastatą, bet neįgaliam žmogui su vežimėliu nėra galimybės ateiti į aptarnavimą, nes yra tik laiptai ir nėra jokio lifto. Tas yra absurdiška ir labai nemalonu, netgi keista*“), o **materialinės bazės nepakanka priimti didesnio skaičiaus žmonių ir visiems suteikti vienodas naudojimosi paslaugomis ar įsitraukimo į renginius galimybes** („*nuvilia, kad tokios mažos patalpos, nesutelpa žmonės renginiuose. Nesutelpa, trūksta kėdžių, kompiuteriai gale sugrūsti. kartais net neateina žmonės, nes netelpa*“).

Organizuojamų projektų ir jų pagrindu įvairių vykdomų paskaitų, mokymų atžvilgiu dalyviai kaip probleminį aspektą išskiria ir tai, jog **kartais bibliotekose sudėtinga įgyti naujų žinių dėl neadekvačiai formuojamų grupių** – jaunimas teigė, jog jiems sunku dirbti kartu su mažais vaikais arba vyresnio amžiaus žmonėmis, prisitaikyti prie skirtingo darbo tempo, taigi personalui reikėtų labiau pasverti skirtingų amžiaus grupių poreikius ir galimybes.

7.2. Lankytojų poreikiai ir lūkesčiai

Viso tyrimo su projektų dalyviais metu kritiški argumentai bibliotekos veiklos atžvilgiu buvo labai fragmentiški, taigi siekiant išsiaiškinti kaip iš tiesų biblioteka patenkina savo lankytojų poreikius ir kokia kryptimi jai reikėtų judėti toliau, dėmesys buvo sutelkiamas į dalyvių ateities lūkesčius. Lankytojų poreikiai ir keliami lūkesčiai viešajai bibliotekai apima įvairias veiklas, materialinę bazę (knygas, kompiuterinę techniką), malonios atmosferos sukūrimą ir bendruomenės subūrimą.

7.2.1. Veiklos: mokymai ir turiningas laisvalaikis

Pagrindinės veiklos, kurių tyrimo dalyviai norėtų daugiau ateityje yra įvairūs į **praktinę naudą, naujų įgūdžių formavimą ir ugdymą orientuoti mokymai** („biblioteka, galėtų būti vieta, kur galima kažką ne tik teoriškai, bet ir praktiškai kažką mokytis“; „tos paskaitos man jau atsibodo. Buvo bumas, kada einam į paskaitą. O dabar įdomiau kai gali pačiupinėt ir sudalyvauti.“) Tyrimo metu išaiškėjo trys pagrindinės dalyvių dominančios mokymų kryptys:

- ❖ **IKT mokymai.** Šio tipo veiklose jau dalyvavę lankytojai mielai tobulintų įgytus įgūdžius, kiti įvardina norą išmokti dirbti tam tikra programine įranga, programuoti, susipažinti su naujausiomis technologijomis, pavyzdžiui, 3D spausdintuvu. Į **IKT kompetencijų ugdymą orientuoti mokymai patrauklūs visų amžiaus grupių lankytojams, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos.**

„su mielu noru eičiau į kompiuterinius užsiėmimus. Ir ne tik aš“

„turėtų būti mokymai, kuriuos žmonės galėtų panaudoti praktiškai. Tai, pavyzdžiui, programavimas ir mokymas naudotis ateities technologijomis“

- ❖ **Kalbų mokymai.** Tyrimo dalyviai siūlė, kad biblioteka būtų tinkama erdvė kalbų mokymų organizavimui, pastebimas didelis poreikis šiai veiklai, žmonės itin vertina galimybę nemokamai ar už simbolinį mokestį įgyti ar lavinti turimus užsienio kalbos įgūdžius.

„jeigu kažkokį galvot projektą kaip pritraukt, tai galima tikrai su kalbom kažką daryt, nes didžiulis yra susidomėjimas“

- ❖ **Meninis ugdymas.** Biblioteka, dalyvių nuomone, galėtų suburti menine veikla užsiimančius lankytojus, suteikti jiems erdvę bendrauti, mokytis, dalintis patirtimi.

„galėtų daryt vasaros plenerą kaip dailės mokyklą tam vidiniam kiemely. Aš atečiau du kartus per mėnesį susitikti tiesiog ir papiešti“

Nepaisant to, apie kurio tipo mokymus, užsiėmimus kalbama, dalyviai akcentuoja, jog vis dėlto, **svarbiausia, kad mokymai būtų įtraukiantys, praktiški, naudingi, o informacija būtų nauja** („bent jau man kas užkliūna, tai, kad visada tie patys žmonės taip pat mokina. Galėtų ateiti kokie nauji žmonės, naujus žmones prikviešt.“)

Tyrimo dalyvių taip pat domina ir veiklos, **skirtos turiningam laisvalaikio praleidimui, įvairūs kultūriniai ir pramoginiai renginiai.** Dalyviai svarstė apie skirtingų veiklų bibliotekoje organizavimo galimybę:

- ❖ **Filmų vakarai.** Tyrimo dalyvių siūloma, kad bibliotekos galėtų supažindinti lankytojus su europietišku kinu arba krašto kino kūrėjų darbais, kurie dažnai lieka nežinomi. Ypač filmų vakarų potencialą bibliotekose mato dalyviai, kurių gyvenvietėse nėra kino teatro („mes galvojame bibliotekoje padaryt trumpametražių filmų festivalį. Bibliotekoje, kadangi Birštone nėra kino teatro. Yra labai daug į Youtube įkeltų darbų, kurie yra sukurti, pavyzdžiui 17-mečio režisieriaus, kuris laimėjo Barto premiją 2014 metais. Lietuviai tų filmų visai nežino.“)
- ❖ **Interaktyvūs intelektualiniai žaidimai** („aš skaičiau, kad protų kovos dabar vyksta ir visi važinėja per kitas bibliotekas, bet man neteko matyti. Aš manau, būtų įdomu ir tokioje aplinkoje būtų kažkokios protų kovos, dar su kažkokiais žinomais žmonėmis.“)
- ❖ **Kraštotyros renginiai.** Tyrimo metu buvo išreikšta idėja, kad viešosios bibliotekos galėtų tapti ir kraštotyros renginių organizatorėmis, kur krašto pažinimas būtų derinamas su aktyviu poilsiu: („ateityje reikėtų

dinamiškų, judrių kraštotyrinių renginių, bibliotekos galėtų tapti jų iniciatoriais, katalizatoriais. Savas apskritis, regionus galbūt pėsčiomis, dviračiais, dar kaip nors kitaip.“)

- ❖ **Knygų klubas.** Priartėjant prie tiesioginės bibliotekos funkcijos – skaitymo populiarinimo, išreikštas aktyvaus, įtraukiančio knygų klubo poreikis, kuriame bendraminčiai dalintųsi savo rekomendacijomis, diskutuotų, bendrautų. Visgi pastebima, kad knygų klubo sėkmė itin priklauso nuo pačių dalyvių ir jų aktyvumo, suinteresuotumo: *(„norėtusi daugiau knygų klubų, aišku aš dabar ir pati galvoju dar vieną organizuoti, net būtų smagiau, na, gal čia nelabai susiję, kad daugiau žmonių ten dalyvautų.“)*
- ❖ **Susitikimai su iškilomis asmenybėmis.** Susitikimai su asmenybėmis, rašytojais labiau domina suaugusiu ir vyresnio amžiaus lankytojus, kuriems priimtina ši bibliotekų kontekste ganėtinai tradicinė veiklos forma *(„Gal, kad rašytojai atvažiuotų. Įdomu, žmonės susirenka. Pasakoja savo biografiją, kaip jis pradeda rašyt. Man tai įdomu.“)*
- ❖ **Užsiėmimai vaikams.** Lankytojai atkreipia dėmesį, kad bibliotekose trūksta renginių vaikams, o juk biblioteka galėtų skaitytoją ugdyti nuo pat mažumės *(„Mažai renginių vaikams. Kažkaip renginiai, pramogos yra labiau orientuotos į suaugusį žmogų, o norėtusi, pavyzdžiui, kad mažukams būtų renginiai, ar, kaip anksčiau, buvo lėlių teatras. Nes kiekvieną skaitytoją reikia užsiauginti.“)*

7.2.2. Materialinė bazė: knygos, technika, estetinė bibliotekos būklė

Materialūs viešosios bibliotekos aspektai lankytojams taip pat išlieka aktualūs: pradedant jau minėta patalpų būkle, tęsiant knygų fondo atnaujinimo poreikiu ir nuo progreso neatsiliekančios kompiuterinės bazės reikiamybe. Bibliotekos lankytojai norėtų bibliotekoje **įvairialypio knygų fondo**, kuriame turėtų būti ir senų knygų, bet svarbus nuolatinis papildymas naujomis. Taip pat reikalingos knygos užsienio (anglų, rusų) kalbomis, trūksta specializuotos literatūros. Svarbiausia, kad biblioteka knygas atnaujintų remdamasi lankytojų poreikiais: *(„Jos pasitempti visai galėtų, labiau atsižvelgti į žmonių nuomonę ir tas knygas tokias įdomesnes užsakyti.“)* Keliamas lūkestis, kad kiekvienas lankytojas bibliotekoje *(„rastų visus atsakymus, atėjęs į biblioteką.“)*

Kalbant apie kompiuterinę techniką, lankytojai pastebi, kad progresas šioje srityje yra itin spartus ir technika greitai sensta bei dėvisi. Tad vienas iš prioritetų lankytojams – **nuolatos atnaujinama techninė bazė**, kurios pakaktų patenkinti šiandieniniams lankytojų poreikiams *(„nereikia senų [knygų] išmest, bet tai nėra vien antikvariatas. Lygiai taip pat su kompiuteriais. Jeigu jis atneštas iš technikos muziejaus, tai kam jis ir įdomus?“)*

Kalbant apie materialinius išteklius, pats **bibliotekos pastatas taip pat turi būti patrauklus**: *(„daug bibliotekų galėtų suinvestuoti į savo estetinį vaizdą – architektūrą, jaukumą. Nes tai labai daug duoda.“)* Jaunesni lankytojai norėtų bibliotekose jaukumo, šiltos atmosferos, ramybės, kuri sukuriama architektūriniais ir interjero sprendimais *(„manau, kad biblioteka, visų pirma, turi būti labai jauki vieta, kad žmogus ten atėjęs galėtų jaustis kaip namie. Galbūt tą patogumą galėtų suteikti kažkokie minkšti krėslai“)*. Prie bibliotekos, kaip laisvalaikio erdvės, kurioje gera ir malonu būti, prisidėtų ir karštų gėrimų, užkandžių įsigijimo galimybė *(„Jau ta kava ir knyga jau tapo toks neatsiejamas vaizdinys. Tai nebūtinai turėtų būti kavinė, bet galimybė tiesiog įsigyti ar pasivaišinti.“)* Taip pat lankytojai norėtų, kad bibliotekose būtų atskiros erdvės, pritaikytos skirtingoms bibliotekos paslaugoms, be to, išreikštas mažiems vaikams skirtų erdvių poreikis *(„Jeigu ateitų tėvai su mažamečiais vaikais, tai galbūt reiktų tokią kokią mažą erdvytę [...] Tiesiog pritaikyt biblioteką labiau šeimai.“)*

7.2.3. Viešoji biblioteka - bendruomenės telkėja

Su bibliotekos estetiniu patrauklumu ir malonios atmosferos sukūrimo poreikiu itin susijęs **bibliotekos kaip bendruomenės telkėjos** lūkestis. Jauni bibliotekų lankytojai vertina bibliotekos atvirumą, erdvės jų saviraiškai, idėjoms įgyvendinti suteikimą. Visgi tam, kad bibliotekoje kurtųsi bendruomenė **būtinai įvairių lankytojų pritraukimas**. Jauni lankytojai ypatingai pabrėžia kitų jaunų žmonių trūkumą, akcentuoja, kad žmones prie bibliotekos reikia pratinti nuo mažumės („*Reikia skatinti pradinukus, kad turėtų įprotį skaityti*“). Be to itin **svarbu keisti vyraujantį neigiamą bibliotekos įvaizdį jaunimo tarpe**. Siūloma, kad biblioteka taptų patrauklesnė derinama tarpusavyje paaugliams patrauklias veiklas, pavyzdžiui kompiuterinius žaidimus ir skaitymą, arba įvaizdį keistų pasitelkdama jaunimo nuomonės formuotojus. („*mano brolis mėgsta skaityti, bet jis to nerodo, nes jam yra gėda, vaikui gėda pasakyti, kad eina į biblioteką. Manau, ateityje būtų gerai tai suderinti – kompiuterinius žaidimus su biblioteka, gal kokį žaidimų laiką skirti*“; „*Tų tokių jaunimo nuomonės formuotojai su amerikietiška vadinamu „Idol“ kvietimas į bibliotekas, kad jie kažkaip prisidėtų, kad eit į biblioteką būtų „cool*“.“) Patys jauni lankytojai teigia, kad jie norėtų glaudesnio **mokyklos ir bibliotekos bendradarbiavimo** – pavyzdžiui, išeinamųjų pamokų organizavimo, mokyklos naudotųsi bibliotekos turima technine baze organizuodamos veiklas moksleiviams.

Visgi, bendruomenė neatsiranda savaime – reikalingos **veiklos, kurios skatintų žmones susipažinti, bendrauti tarpusavyje, dalintis mintimis**. Susitikimai su rašytojais, paskaitos, neužtikrina bendravimo, vyksta vienpusė komunikacija ir kaip pastebi patys dalyviai, nors bibliotekoje susirenka vis tie patys žmonės, tarp jų kontaktas savaime nesimezga: („*kiek mes bendraujam ir buriam bendruomenę priklauso nuo to, kokio pobūdžio būna susitikimas. Nes jei tai tiesiog paskaita kur tu atsėdi, tai jau tas dalykas pradeda atgyventi visiškai. Reikia daryti kažkokiais kitais būdais. Ar tai kažkokią grupinę diskusiją – kažkas pasikalba, apsiukeičia nuomonėmis. Nebūtinai kažką tokio labai protingo, bet kai tu atsisuki į šalia sėdintį, tada tu jau gali užmegzti tą ryšį ir kurti bendruomenę.*“)

7.3. Bibliotekos ateities vizijos

„kokios naujos technologijos bebūtų, biblioteka turi išlikti informacijos, knygų centras“

Tyrimo dalyvių bibliotekos ateities vizija yra viena vertus, **neatsiejama nuo technologinės pažangos ir naujų veiklos krypčių plėtojimo**, tačiau taip pat bibliotekai, respondentų nuomone, būtina išsaugoti pamatinę savo funkciją – **literatūrą ir skaitymo skatinimą**.

Tyrimo dalyviai gana vieningai sutinka, kad naujų technologijų diegimas bibliotekoje yra neišvengiamas, o sparčiai keičiantis technologijoms nuolatos keisis ir biblioteka („*technologinis progresas, manyčiau, ir bus tas lemtingas faktorius bibliotekų tobulėjime, mano atžvilgiu.*“) **Ateities viešoji biblioteka matoma kaip moderni, joje integruotos naujausios technologijos** („*technologiskai turėtų būti pasikausčiusi. Gal kokios interaktyvios lentos, kur galėtum perversti knygas, pasižiūrėti jų santraukas, turinį.*“) **Tačiau IKT diegimas bibliotekose neturėtų būti savitikslis** – jos turi perimti rutininius darbus (kaip knygos išdavimas, grąžinimas), taip pat technologijos padeda bibliotekai tapti patrauklia jaunajai kartai, kuri yra nutolusi nuo popierinės knygos. Todėl manoma, kad ateityje bibliotekose bus galima dažniau susidurti su įvairesnėmis skaitymo formomis, pavyzdžiui, daugės knygų skaityklių.

Kalbant apie įvairius bibliotekose organizuojamus užsiėmimus, veiklas, dalis dalyvių išreiškė **nerimą, kad biblioteka gali nutolti nuo šviečiamosios, intelektualinės funkcijos, skaitymo, ir susilieti su kitomis įvairias veiklas organizuojančiomis institucijomis, prarasti savo išskirtinumą**. Nors naujos paslaugos ir organizuojami renginiai

pritraukia daugiau lankytojų, biblioteka jų manymu turi pirmiausiai išlikti informacijos centru, rūpintis knygų fondais, nes būtent tai yra veiklos kryptis, atskirianti ją nuo kitų įstaigų, pavyzdžiui, kultūros centro (*„nesakau, kad renginiai nėra reikalingi, bet ta išorinė veikla, akcijos neturėtų užgožti pagrindinės bibliotekos funkcijos.“*) Jaučiami skirtis, kokios veiklos tradicinės bibliotekos šalininkų laikomos kaip tinkamos bibliotekai, ir kokios ne. Jų nuomone, bibliotekos veiklos turi būti tokios, kurios **„intelektualiai praplečia akiratį, suteikia žinių ir informacijos“**, o išskirtinai pramoginės veiklos bibliotekose nėra priimtinos, tinkamos bibliotekai (*„kartais galbūt ir vyksta tokie renginiai, kurie galėtų nevykti bibliotekoje, pavyzdžiui aerobika, makiažo pamokos, tokie dalykai.“*)

Taip pat dalyvių išsakytoje viešųjų bibliotekos ateities vizijoje lieka svarbus ir bibliotekos darbuotojas, kuris saugo ir prižiūri biblioteką bei jos intelektualinį turtą, suteikia įstaigai šilumos, jaukimo, o taip pat užtikrina, kad mažiau techniškai išprusę lankytojai taip pat galėtų lygiaverčiai naudotis bibliotekos paslaugomis. **Bibliotekos darbuotojas**, dalyvių nuomone, yra tas faktorius, kuris **padeda išlaikyti balansą tarp modernios, technologijomis grįstos „šaltos“ bibliotekos, ir jaukios, bendruomeninės erdvės** (*„darbuotojai duoda šilumą pačiai bibliotekai. Jeigu jų nebūtų, tai būtų tiesiog tokia įstaiga, kur tu ateini, pasiimi knygą ir išėini. Būtų tiesiog pastatas“*).

Apibendrinus tyrimo dalyvių išreikštą viešųjų bibliotekų ateities viziją, galima teigti, kad **biblioteka matoma kaip reikalinga bendruomenėms, atliekanti intelektualinę, informacinę funkciją, moderni, nuo technologinės pažangos neatsiliekanči, bet tuo pačiu jauki, šilta, erdvė, galinti pasiūlyti įvairių turiningų veiklų**. Dalyviai sutinka, kad modernėjimo procese *„biblioteka neturėtų likti vien tik knygų saugykla“*, tačiau neturėtų būti pernelyg nutolstama ir nuo bibliotekos esmės - skaitymo.

8. TYRIMO IŠVADOS, REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

Apibendrinant „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyvių kokybinio tyrimo atskleistą informaciją, **galima daryti šias pagrindines išvadas:**

- Šiandien „Bibliotekos pažangai 2“ projektų dalyviai viešąją biblioteką mato kaip įstaigą, kurios ašis sukasi aplink knygą ir skaitymą, tačiau tuo neapsiriboja. Bibliotekos suvokimas apima tris pagrindinius jos funkcinius aspektus: informacinį (Biblioteka – įstaiga, galinti užtikrinti žinių suteikimą plačiąja prasme ir teikti aktualias, į praktinę panaudą orientuotas paslaugas), edukacinį – kultūrinį (Biblioteka kaip įstaiga, gebanti pasiūlyti kultūringo laisvalaikio praleidimo, užimtumo alternatyvų) ir bendruomeninį (Biblioteka – erdvė bendrauti, burtis bendruomenei). Remiantis šiais pagrindiniais akcentais, atsiskleidžia ir šiandieninei bibliotekai tyrimo dalyvių priskiriama misija – šviesti visuomenę ir telkti bendruomenes.
- „Bibliotekos pažangai 2“ projekto metu bibliotekose vykdytų įvairių užsiėmimų dalyviai viešąsias bibliotekas ir jų veiklą vertina išties teigiamai, jų manymu, šiandieninė biblioteka – moderni, gyvesnė, jaukesnė, atviresnė. Bibliotekų projektuose dalyvavę asmenys teigia pastaruoju metu fiksuojantys daugiau ir kokybiškesnių įvairaus pobūdžio renginių, veiklų, todėl galima daryti prielaidą, jog teigiami bibliotekų įvaizdžio pokyčiai dalinai gali būti siejami su „Bibliotekos pažangai 2“ sukurtomis paslaugomis.
- Bibliotekos reikšmė įvairiems tyrimo dalyviams skirtinga priklausomai nuo jų poreikių ir gyvenimo tarpsnio, tačiau žiūrint bendruomeniniu ir teritoriniu lygmeniu, šis aspektas skiriasi gana drastiškai. Jei didesniuose miestuose bibliotekos labiau suvokiamos kaip teikiančios daugiau funkcinę-praktinę naudą (literatūra, informacinės paslaugos), tai mažesniuose miesteliuose ir kaimo vietovėse biblioteka yra bendruomenės traukos centras, kultūrinis šviestulys. Į šį faktą reikėtų ypatingai atsižvelgti generalizuojant projekto naudą.

- Egzistuoja dvi gana tarpusavyje išsiskiriančios bibliotekos darbuotojo suvokimo perspektyvos: bibliotekininkas kaip skaitytojų aptarnavimo specialistas ir bibliotekininkas kaip veiklų iniciatorius. Nors šios perspektyvos sunkiai dera tarpusavyje, vieną ar kitą suvokimą turintys tyrimo dalyviai nepasižymi juos vienijančiais socialiniais-demografiniais bruožais. Dėl to galima daryti išvadą, jog bibliotekininko įvaizdį veikiausiai sąlygoja du faktoriai: tai, kiek ir kokių motyvų vedamas dalyvis lankosi bibliotekoje bei tai, kiek aktyvi yra pati biblioteka.
- Nepaisant bibliotekoje teikiamų paslaugų ir organizuojamų veiklų įvairovės, visoms tyrimo tikslinėms grupėms ne mažiau reikšmingas išlieka žmogiškasis faktorius - bibliotekininko bendravimas, aptarnavimo kokybė, atvirumas lankytojiui tiesiogiai siejamas su pačios bibliotekos patrauklumu. Šis faktas yra ganėtinai reikšmingas, ypač turint omenyje kokybinio tyrimo su bibliotekų vadovais, darbuotojais, projektų išorės partneriais ir suinteresuotų grupių atstovais metu akcentuotą personalo atsinaujinimo, motyvacijos problematiką.
- Bibliotekininko darbas, įskaitant ir naudojimosi IKT konsultavimo įgūdžius, yra vertinamas labai teigiamai. Nors pripažįstama, jog bibliotekos darbuotojo naudojimosi IKT konsultavimo žinios yra labiau bazinės nei labai pažengusios, tyrimas atskleidė, jog „Bibliotekos pažangai 2“ dalyviams to pakanka. Kaip pagrindinis argumentas buvo dėstoma mintis, jog bibliotekininkas ir neturėtų tapti IT specialistu, jis turėtų pirmiausiai orientuotis į savo tiesioginį darbą, susijusį su skaitytojų aptarnavimu, komunikacija, knygų fondo valdymu.
- Visos projekto „Bibliotekos pažangai 2“ metu sukurtos paslaugos ir jų teikiama nauda vertinama taip pat labai pozityviai. Vis dėlto, išimtinai teigiamas vertinimas leidžia manyti, jog visų užsiėmimų, veiklų, kuriose tyrimo dalyviams teko būti palankiam vertinimui ir praktiškai nefiksuojamiems trūkumams įtakos gali turėti tai, jog projekto metu sukurtos paslaugos ir pati biblioteka traktuojama kaip savaiminis gėris, kuriam netaikytini įprasti vertinimo standartai.

Nors projekto metu sukurtų paslaugų vertinimas yra išties pozityvus, bendrame pokalbių apie bibliotekas ir jų projektinę veiklą kontekste daug kalbėta apie ateities perspektyvas. Apibendrinant tyrimo dalyvių išsakytas mintis, **svarbūs šie orientaciniai aspektai:**

- Bibliotekoms derėtų **stiprinti gebėjimus viešinti informaciją** apie savo vykdomas veiklas ir teikiamas paslaugas. Didelė dalis tyrimo dalyvių (ypatingai miesto jaunimas) teigė bibliotekose pasigendantys šiuolaikinėje visuomenėje reikalingo informacinio aktyvumo, kas taip pat galėtų prisidėti prie spartesnių bibliotekos įvaizdžio pokyčių visuomenės lygmeniu;
- Modernėjančios bibliotekos įvaizdis neatsiejamas nuo jos fizinės erdvės bei materialinės bazės. Taigi, siekiant išlikti patrauklioms įstaigoms, nederėtų apleisti savo informaciniu–švietėjišku aspektu, svarbu, **būtų nuolatos pildomi ir atnaujinami knygų fondai, rūpinamasi technologine baze ir jos atnaujinimu, patalpų pritaikymu maksimaliam lankytojo patogumui.**
- Siekdamas atliepti šiandieninės kartos iššūkius, bibliotekos turėtų nesiliauti stengusios prisitaikyti prie platesnės auditorijos poreikių, **pritraukti daugiau lankytojų iš įvairesnių socialinių grupių, ypač jaunimo ir vidutinio amžiaus žmonių.** Šiam tikslui puikiai pasitarnautų ne tik didesnis dėmesys veiklos viešinimui, tačiau ir turiniui – tyrimo dalyviai išreiškė augantį į praktinę naudą, naujų įgūdžių formavimą ir ugdymą orientuotų veiklų bibliotekoje poreikį.

- Aktyvesnė bibliotekos veikla ir besiplečiančios funkcijos lankytojų sutinkamos ir vertinamos teigiamai, tačiau absoliuti dauguma tyrimo dalyvių pabrėžia, jog **viešoji biblioteka privalo išlaikyti literatūrinę-intelektualinę veiklos kryptį** ir netapti gyvenvietės pramoginiu centru, siūlančiu nuo kultūros ir švietimo nutolusius užsiėmimus, tokius kaip aerobika, makiažo ar sodininkystės pamokos.